

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060108

DOM
2021-01-29
Stockholm

Mål nr
M 1326-19

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2019-01-21 i mål nr M 5417-17, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. Länsstyrelsen i Värmlands län, 651 86 Karlstad
2. Karlstads kommun, 651 84 Karlstad

Ombud för 2: x

3. A,
4. B,
5. C,
6. D,
7. E, adress som 6
8. F,
9. G, adress som 8
10. H,
11. I, adress som 10
12. J,
13. K, adress som 12
14. L,
15. M, adress som 14
16. N,
17. O,

Dok.Id 1624705

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

18. P, adress som 17

19. Q,

20. R,

21. S,

22. T, adress som 21

23. U,

24. V, adress som 23

25. X,

26. Y,

27. Z, adress som 26

Ombud för 3–26:

a. Z

b. Å,

c. Ä,

28. Ö,

29. AA, adress som 28

30. BB,

31. CC, adress som 30

32. DD,

33. EE, adress som 32

Motpart

1. Länsstyrelsen i Örebro län, 701 86 Örebro

2. FF,

Ombud för 2: y

SAKEN

Tillstånd till bergtäkt på fastigheten FA1 i Karlstads kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom upphäver Mark- och miljööverdomstolen Miljöprövningsdelegationens vid Länsstyrelsen i Örebro läns beslut den 31 augusti 2017, dnr 551-4735-2016, och avslår FF's ansökan om tillstånd att bedriva täktverksamhet enligt ansökan.

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Örebro län beslutade den 31 augusti 2017 att bevilja FF (sökanden) tillstånd att inom fastigheten FA1 i Karlstads kommun bedriva täktverksamhet samt kross- och sorteringsverksamhet med vissa villkor. Efter att Länsstyrelsen i Värmlands län, Karlstads kommun samt ett antal enskilda överklagat beslutet meddelade mark- och miljödomstolen dom den 21 januari 2019 och ändrade bullervillkoret i viss del samt avslog överklagandena i övrigt.

Platsen för den ansökta verksamheten är belägen norr om Karlstad inom fastigheten FA1 och i närheten av Ulvsbyn.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Värmlands län, Karlstads kommun, Z m.fl. (dvs. klagandena 3-27), **Ö** och **AA, BB** och **CC** samt **DD** och **EE** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och Miljöprövningsdelegationens vid Länsstyrelsen i Örebro läns beslut och avslå FF's ansökan om tillstånd att inom fastigheten FA1 i Karlstads kommun bedriva bergtäkt samt kross- och sorteringsverksamhet.

Länsstyrelsen i Örebro län och **FF** har motsatt sig ändring. FF har yrkat att tillståndet ska gälla 20 år från dagen för Mark- och miljööverdomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Klagandena har, utöver vad de anfört tidigare, utvecklat grunderna för sina överklaganden och anfört i huvudsak följande:

Länsstyrelsen i Värmlands län:

En uppdaterad förteckning över täkter i Karlstads och Forshaga kommuner ger följande uppgifter om totalt tillståndsgiven volym samt årligt uttag.

Tillståndsgivet uttag av bergkross	Totalt	Per år	Tillstånd till
Alster Bergtäkt	6 000 000	300 000	2028-09-04
Dejeberget Bergtäkt	800 000	40 000	2033-12-31
Gårdsbergatäkten	700 000	40 000	2031-04-15
Hynboholm Berg o Grustäkt	0	0	Fått nej till nytt tillstånd men överprövning pågår
Malma Bergtäkt	5 800 000	290 000	2023-07-01
Marieberg Bergtäkt	11 000 000	1 000 000	Ej tidsbegr
Nyeds-Hulteby Bergtäkt	800 000	50 000	2035-12-31
Trossnäs Bergtäkt	10 000 000	500 000	2039-12-31
Väse Bergtäkt	3 000 000	250 000	2032-12-31
Sofiedal Bergtäkt	15 000 000	500 000	2047-07-21
Summa	53 100 000	2 970 000	
Alstrum bergtäkt	6 000 000	300 000	Ej laga kraft

Nyttjandegraden hos bergtäkterna i Karlstads och Forshaga kommuner uttryckt som tillståndsgiven årlig volym ställd mot faktiskt levererad mängd framgår av följande tabell.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Nyttjandegrad berg i Karlstads och Forshaga kommuner	26 %	32%	26 %	27 %	37 %	40 %	48 %	37 %	38 %

Redovisningen innebär att nyttjandegraden är fortsatt låg för täkterna i Karlstadsregionen och ungefär densamma 2019 som 2018. Täkterna i Trossnäs, Nyeds-Hylteby och Gårdsberga har fått förlängda tillstånd som sträcker sig mellan 2031 och 2039. Den som har försvunnit är Hynboholms berg- och grustäkt. En tillräcklig mängd ballast finns redan inom rimligt avstånd i regionen. Det finns tre leverantörer av bergkross till betongproduktion och dessa ligger samtliga inom kortare avstånd till nuvarande platser för betongproduktion än Alstrumtäckten. Betongproduktionen sker i de västra delarna av Karlstads kommun vilket innebär att

sökandens argument vad gäller transportavstånd inte är relevant avseende betongproduktion. Om bergkross ska levereras till betongproduktion från Alstrumtäkten ska hela Karlstad passeras.

Sökanden har inte kunnat visa att bergets kvalitet är så hög att en etablering kan motiveras av den anledningen. Materialets kvalitet är inte unik för regionen och materialet bedöms vara sådant att det kan ersättas med material från annan täkt. För att sökanden ska få avsättning för materialet från Alstrums bergtäkt behöver leveranser ske till områden som ligger utanför närområdet. Den största avsättningen av materialet bedöms vara närmare Karlstad och där finns redan befintliga täkter som kan leverera tillräcklig kvantitet och god kvalitet. Att etablera en ny täkt och anlägga ett verksamhetsområde samt in- och utfartsvägar till riksväg 63 innebär ett stort ingrepp och resursslöseri vilket inte är motiverat med hänsyn till det ringa behov som finns i närområdet. Befintliga täkter som kan leverera högkvalitativt material kommer fortsatt kunna tillgodose de behov av sådant material som finns i regionen och då även inom närområdet för en ny täkt.

Även om sökanden lämnat in en redovisning av behovet i förhållande till befintliga täkter, som i och för sig ger ett vederhäftigt intryck, kvarstår det faktum att nyttjandegraden för bergtäkterna i Karlstads och Forshaga kommuner är väldigt låg. Länsstyrelsen är tveksam till att det finns ett behov av den aktuella täkten som motiverar en nyetablering.

Utpekandet av täkten i översiktsplanen bygger på Karlstads kommuns naturvårdsprogram från 1995 och utgör i själva verket en identifiering av brytvärda bergförekomster inom 20 km från Karlstad tätort och med minst 500 meter till bostäder. Det framgår också av översiktsplanen att lämpligheten av täktverksamheten ska avgöras i de enskilda tillståndsärendena. Kommunen har inte gjort något ställningstagande i översiktsplanen utan endast identifierat brytvärda bergförekomster inom ett visst avstånd.

Det måste finnas ett underlag som medger en tillräckligt säker bedömning av risken för påverkan på fridlysta arter. Brun gräsfjäril förekommer på ängsmarker 400-900 meter norr om det planerade täktområdet. Det finns också en potentiellt lämplig ängsmark för fjärilen 400 meter söder om området. Det planerade verksamhetsområdet sträcker sig över spridningskorridoren och verksamheten omfattar anläggande av en väg som kommer att skära av den spridningskorridor för brun gräsfjäril som finns mellan områdena norr och söder om det planerade täktområdet. Den planerade verksamheten får anses vara ett avsiktligt störande av djur enligt artskyddsförordningen.

Kommunen:

Karlstads kommuns översiktsplan 2012 tar inte ställning i fråga om bergtäkt i Ulvsbyn. De täktområden som redovisas i översiktsplanen utgör enbart en redogörelse av de områden som kartlades i det kommunala naturvårdsprogrammet från 1995. En utredning av behovet av ytterligare bergtäkt i Karlstad skulle inte göras inom ramen för översiktsplanen, utan istället i en masshushållningsplan, som är ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. Ett förslag på masshushållningsplan ställdes ut för granskning den 21 oktober 2020 och beslut om antagande beräknas under 2021. Ulvsbyn pekade inte längre ut som lämpligt täktområde. Arbetet med en ny översiktsplan pågår och planeras att antas hösten 2021. Dessa omständigheter visar att gällande översiktsplan varken är så aktuell eller väl underbyggd som krävs för att den ska tillmätas avgörande betydelse vid bedömning av lämplig lokalisering för den aktuella bergtäkten.

Behovet av ballastmaterial kan tillgodoses genom tillståndsgivna mängder hos redan befintliga täkter vilket framgår av den förteckning som länsstyrelsen lämnat in och hänvisat till och som avser täkter i Karlstads och Forshaga kommuner. De miljöeffekter som transporter från redan befintliga täkter skulle ha är inte sådana att de motiverar etablering av ytterligare en täkt.

Z m.fl.:

Det finns inget behov av ballast från bergtäkt. Kommunen uppskattar behovet i kommunen till drygt 1 miljon ton/år enligt masshushållningsplanen. Det ger ett överskott på 1,9 miljoner ton per år, dvs. en nyttjandegrad om endast 37 %. Täkten

kommer enbart att gynna en enskild verksamhetsutövares eget intresse på marknaden. De nio täkter som idag finns är tillräckligt utspridda runtom Karlstads centrum. Sju av nio täkter ligger inom en radie om 2 mil från Karlstads stadskärna. Kvoten 22,4 ton/invånare i Karlstads marknadsområde, räknat på antal invånare den 31 december 2019, visar tydligt att det inte finns behov av ytterligare en täkt inom Karlstads kommuns avsättningsområde. I det förslag till masshushållningsplan som upprättats framgår det tydligt varför en bergtäkt inom FA1 vore olämplig och oacceptabel.

Brun gräsfjäril har observerats både norr och söder om den planerade täkten och är beroende av spridningskorridoren som utgörs av den nuvarande åkermarken och dess kanter. Den har observerats norr om FA1 även i år. Fjärilsobservationerna är fotodokumenterade. Brun gräsfjäril tycks undvika ängar som inte har en skyddande skogskant intill. Igenväxning av öppna marker anges idag som ett hot mot 22 av de totalt 31 dagfjärilar som är uppsatta på listan över hotade arter. I Artportalen finns 50 observationer inrapporterade under 2020 av brun gräsfjäril på Alstrumsängen. Utöver brun gräsfjäril finns det många olika fjärilar på Strömbergsängen.

Lokaliseringen av bergtäkten är mycket olämplig. Täkten ligger 500 meter från sex hus på Strömsberg och endast 230 meter från fastighetsgränserna. Ägarna till FA2 har en hästgård och de befarar att de inte kommer att kunna fortsätta bedriva sin hästverksamhet om det blir en bergtäkt så nära inpå fastigheten. De har hästhagar endast 250 meter från täkten. Ägarna av de närliggande fastigheterna fräntas sin rätt att disponera sin fastighet eftersom en större del av fastigheterna förväntas utgöra skyddsavstånd.

Enligt beräkningarna kommer trafiken från riksväg 63 tillsammans med den ansökta verksamheten att ge upphov till en ekvivalent ljudnivå på ca 53 dBA vilket blir en tydlig försämring för de närboende på Strömsberg. Bullernivåerna kommer inte kunna hållas. Bullerutredningen visar inte det värsta fallet. Den planerade anslutningsvägen har 24 meters höjdskillnad från åkermarken ut på riksväg 63 vilket innebär en lutning på 9 % och därmed ökat buller när lastbilarna ska uppför backen. Utan en godkänd

väganslutning mot riksväg 63 och länsväg 728 är det inte möjligt att transportera materialet.

Enligt SGU:s bedömning är berget av mindre god kvalitet. Det strider mot miljöbalken om tåkten på FA1 med mindre god kvalitet skulle få tillstånd då det redan idag finns en betydande överproduktion i Karlstadsområdet.

En aktuell och uppdaterad naturvärdesinventering borde ha genomförts i hela verksamhetsområdet, området runt anslutningsvägen samt ängarna runt tåkten under högsäsong.

AA och Ö:

Sökanden har inte redovisat hur påverkan på dricksvattenbrunnarna kan komma att bli. De boende i området kommer att uppleva påträngande störningar i sin hemmiljö. Sökanden har inte redovisat någon teknisk specifikation för bullervallen. Den bruna gräsfjärilen har sin livsmiljö på ängarna nära den planerade tåkten. De villkor som har uppställts för att säkerställa de boendes livskvalitet är inte tillräckliga. Byggandet verkar avta och det finns redan en bergtäkt i Alster.

BB och CC:

Det är fel att anlägga en bergtäkt, en miljöfarlig verksamhet med sprängningar, damm, buller och andra ljud, 270 meter från deras hästgård. Hästarna har för dem både ett stort personligt värde och ett stort ekonomiskt värde och den tänkta tåkten utsätter deras hästar för stora risker.

DD och EE:

Deras dotter har luftvägsbesvär och bör inte utsättas för damm m.m.

FF har anfört i huvudsak följande:

Täkterna Dejeberget och Gårdsberga i norr konkurrerar inte mot Karlstad pga. för långa transportavstånd och låga volymer. Alstrum och Dejeberget är konkurrenter mot Forshaga med omnejd. Samma gäller för Nyeds-Hylteby där Alstrum kan konkurrera mot Molkom. Klustret av täkter i väster, förutom Malma, består av bergarten mylonit

som har speciella egenskaper positiva för vissa användningsområden och negativa för andra. Väse i öster har längre transportavstånd in till Karlstad, förutom till den östra delen. Alster har kortast transportavstånd av alla täkter förutom Hynboholm. Det är uppenbart att det finns ett samhällsligt behov av täkten geografiskt. Alstrums bergtäkt täcker ett stort område som idag saknar materialförsörjning inom ett rimligt transportavstånd. Betydelsen av transporter av bergmaterial och dess miljökonsekvenser i form av utsläpp av växthusgaser, slitage på vägar och bullerpåverkan, har och bör få en större tyngd vid bedömningen av lämplig lokalisering. Marknadsområdet kan variera på grund av en mängd olika faktorer över tid och för olika produkter samt olika krav på kvalitet m.m., dvs. tillgång och efterfrågan kan fördela sig efter olika kvaliteter och användningsområden.

Vid produktion av makadam för slitlager, betongballast, järnvägs makadam etc. är utbytet litet och man måste välja vilken produkt som ska prioriteras. För att t.ex. få ut 1000 ton av makadam 8–16 mm måste det krossas ca 5000–6000 ton. Det innebär i sin tur ett överskott av stensmjöl och att man kan ta fram mycket lite t.ex. bärlager 0–35 mm, eftersom det mesta material över 8 mm har siktats fram som makadam 8–16 mm.

Undersökning har gjorts av bergets kvalitet som visar att berget har god kvalitet och kan användas till de flesta väg- och byggnadsändamål. Bergmaterialet är av bergtyp 1, dvs. det högsta av tre klasser enligt Trafikverkets klassificering i bergtyper. Till skillnad från de tre bergtäkterna Sofiedal, Trossnäs och Marieberg som består till övervägande del av myloniter, kan bergmaterial från Alstrum även användas som betongballast som ersättning för naturgrus i betong.

Detta visar att det måste finnas fler och konkurrerande täkter för att tillgodose marknadens krav på produkt samt att täkter som Sofiedal, Trossnäs och Marieberg som tar fram högkvalitativt slitlagermakadam kommer att få problem att ta fram vägmaterial i någon större omfattning. Låg nyttjandegrad är det normala för alla bergtäkter för att kunna möta tillfälliga toppar. Toppar med höga leveransvolymers skapas och beror på vägbyggnationer och andra byggprojekt som har höga tillfälliga materialbehov under perioder i byggprocessen. Merparten av all producerad ballast går till vägmaterial där det mesta är bergkross såsom förstärkningslager och bärlager.

Bärlager med dimensionen 0–35 mm och 0–18 mm går också till underhåll av det omfattande vägnätet av enskilda vägar och skogsbilvägar. Det är alltså inte bara tätorter som har behov av material. Han beräknar att bara inom närområdet finns ett årligt behov av underhåll för enskilda vägar och skogsbilvägar för åtminstone ca 20 000–30 000 ton per år.

I översiktsplanen anges ett område beläget söder om Vallargärdet som område för utbyggnad. Det stämmer inte med översiktsplanen att ett område norr om Vallargärdet skulle var ett utbyggnadsstråk. Han är fastighetsägare av marken norr om Vallargärdet och har inget intresse av en utbyggnad där. Tåktverksamheten kommer inte att påverka utvecklingen negativt av området kring Vallargärdet som stadsnära landsbygd annat än att tillgång till byggmaterial för byggande av infrastruktur, husgrunder m.m. kommer att finnas nära med kort avstånd från Alstrum.

Naturvärdesinventeringen utfördes under juli 2010 och omfattade områden ca 200 meter norr och väster och ca 400 meter söder om täktområdet. Inventeringen omfattade även fjärilar och andra insekter. Den inventering som utfördes i november var en kompletterande naturvärdesinventering för täktens väganslutning. Fjärilarnas förekomst och överlevnad är främst beroende av om ängen hävdas och hur den sköts och om den har den flora och de grässorter som brun gräsfjäril är beroende av. Tåktverksamheten har ingen inverkan på ängens hävd och skötsel. På grund av det långa avståndet mellan täkt och äng är det om möjligt än mer osannolikt att tåkten skulle påverka livsbetingelserna för den bruna gräsfjärilen. Det är oklart om det fortfarande finns en population av brun gräsfjäril vid Alstrumsängen.

UTREDNINGEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Mark- och miljööverdomstolen har hållit sammanträde med syn i målet.

På begäran av Z m.fl. har vittnesförhör hållits med II.

På begäran av AA och Ö har vittnesförhör hållits med GG och HH.

I målet har även getts in och åberopats ett antal skriftliga handlingar, bl.a. förslaget till masshushållningsplan.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

En allmän utgångspunkt vid markanvändning är att markområden ska användas för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning (3 kap. 1 § miljöbalken). Vid nyetablering av en täkt ska det prövas dels om det innebär god hushållning att bryta täktmaterial, dels om täktens lokalisering är lämplig bl.a. med hänsyn till att intrånget i miljön ska bli så litet som möjligt. När det gäller bergtäkter har lagstiftaren särskilt konstaterat att det finns goda möjligheter att överväga alternativa lokaliseringar. Om det material som ska utvinnas kan ersättas med material från andra täkter eller om det finns andra närbelägna områden som skulle kunna vara bättre att exploatera för täktverksamhet kan lokaliseringen bedömas som olämplig enligt 2 kap. 6 § första stycket miljöbalken (se prop. 2008/09:144 s. 13 samt Mark- och miljööverdomstolens domar den 28 september 2012 i mål nr M 497-12 och den 20 april 2015 i mål nr M 5627-14).

Frågorna i målet gäller bl.a. om det finns ett behov av ytterligare bergtäkt i området. Eftersom ansökan avser en ny täkt behöver en noggrann bedömning göras av behovet.

Behovet

Den kommunala översiktsplanen ska normalt tillmätas stor betydelse när det gäller bedömningen av vad som kan anses vara en lämplig plats för en verksamhet som kräver tillstånd. Översiktsplanen från 2012 tar inte ställning till att en bergtäkt är lämplig att etablera vid Ulvsbyn. En utredning av behovet av ytterligare täkt skulle ske i en masshushållningsplan. Karlstads kommun har nu utarbetat ett förslag till masshushållningsplan som ställdes ut i oktober 2020 och enligt kommunen planeras att antas under 2021. Vad som redovisas i översiktsplanen från 2012 ger alltså inget stöd för att en lokalisering av bergtäkt har ansetts lämplig inom området. Den omständigheten att kommunen i den föreslagna masshushållningsplanen inte pekat ut

Ulvbyn som lämplig plats för etablering av bergtäkt eftersom kommunen bedömt att området inte är lämpligt för täkt på grund av närheten till Vallargårdets samhälle bör däremot tillmätas viss betydelse i motsatt riktning.

Utifrån den uppdaterade förteckningen av befintliga bergtäkter inom Karlstadsområdet som Länsstyrelsen i Värmlands län redovisat och som även kommunen hänvisat till framgår att den totala tillståndsgivna mängden överstiger behovet med god marginal, vilket också visas av nyttjandegraden.

Som Mark- och miljööverdomstolen redogjort för i tidigare avgöranden kan man inte utifrån endast en sådan redovisning dra några säkra slutsatser om tillgängliga och efterfrågade volymer (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 8 december 2017, mål nr M 7369-17). Volymerna kan fördela sig på olika kvaliteter och användningsområden.

Det har inte framkommit att bergmaterialet från den aktuella täkten har sådana egenskaper eller är av sådan kvalitet att det är lämpat för något särskilt ändamål. Det finns således inte något behov av materialet enbart utifrån ett särskilt användningsområde som inte kan tillgodoses genom redan befintliga täkter.

Sökanden har anfört bl.a. att behovsfrågan är komplicerad, att man måste beakta transportavstånden vid avvägningen i lokaliseringsfrågan och att en täkt i Alstrum skulle kunna täcka ett stort område som idag saknar materialförsörjning inom ett rimligt avstånd. Vad som utgör ett rimligt transportavstånd kan variera mellan olika material. För ett mer sällsynt förekommande material kan det t.ex. finnas starkare skäl att acceptera ett längre transportavstånd. Vid bedömning av om täkten har en lämplig lokalisering måste minskad miljöbelastning vid kortare transporter ställas mot det intrång i miljön som en etablering av en helt ny täkt innebär.

Mark- och miljööverdomstolen kan konstatera att täkterna kring Karlstad är relativt utspridda och utredningen visar inte att området kring Alstrum och Karlstad idag skulle sakna materialförsörjning inom ett rimligt avstånd även med beaktande av att materialet i täkterna i viss mån kan ha olika användningsområden. Materialet i den

sökta täkten har inte heller några särskilda egenskaper. Även om etablering av täkt i Alstrum skulle kunna bidra till att avstånden för transport av bergmaterial minskar finns det inte tillräckligt stöd i utredningen för att en etablering av täkten i nuläget skulle leda till sådana miljövinster som skulle motivera en ny täkt på den aktuella platsen. Mark- och miljööverdomstolen anser således att det därmed inte finns ett behov av täkten och tillstånd ska därmed inte ges.

Naturvärden

När det gäller det underlag som finns om naturvärdena kan Mark- och miljööverdomstolen konstatera att den inventering som genomförts utgör ett bra underlag för bedömningen men att den utförts under en tid som inte är optimal för att påvisa förekomsten av brun gräsfjäril. Den bruna gräsfjärilen är rödlistad och det har bl.a. genom vittnesförhöret med II framkommit att det finns en population norr om täktområdet och sannolikt även söder om täkten samt att det inom området för den planerade täkten kan finnas en spridningskorridor mellan dessa populationer. Täktverksamhetens påverkan på habitatet och därmed artens bevarandestatus framstår därför som oklar. Mark- och miljööverdomstolen finner därför att det inte finns tillräckligt underlag för att kunna bedöma om de sökta åtgärderna riskerar att påverka brun gräsfjäril på ett sätt som kan komma i konflikt med artskyddsbestämmelserna och i så fall vilka åtgärder som skulle kunna vidtas för att skydda fjärlens habitat. Även av den anledningen finns det skäl att avslå ansökan.

Sammanfattning

Mark- och miljööverdomstolen finner således att tillstånd inte kan ges till den sökta verksamheten eftersom det inte framkommit att det i nuläget finns behov av en ytterligare täkt i området och att det inte finns tillräckligt underlag i fråga om påverkan på brun gräsfjäril. Med ändring av mark- och miljööverdomstolens dom ska därför miljöprövningsdelegationens beslut upphävas och ansökan avslås.

Avgörandet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljööverdomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Fredrik Ludwigs och Margaretha Gistorp, referent, tekniska rådet Dag Ygland, samt hovrättsrådet Li Brismo.

Föredraganden har varit Erica Ehne.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2019-01-21
meddelad i
Nacka

Mål nr M 5417-17

Dok.Id 565679

PARTER

Klagande

Länstyrelsen i Värmlands län m.fl., se [bilaga 1](#)

Motparter

1. Länstyrelsen i Örebro län
701 86 Örebro

2. FF

Ombud:

y

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länstyrelsen i Örebro läns, miljöprövningsdelegationen, beslut den 31 augusti 2017 i ärende nr 551-4735-2016, se [bilaga 3](#)

SAKEN

Tillstånd till bergtäkt på fastigheten FA1 i Karlstads kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen förordnar att meddelat tillstånd ska förenas även med följande villkor.
Sökanden ska söder om täkten anordna en bullervall i enlighet med i målet gjort åtagande.
2. Mark- och miljödomstolen avslår överklagandena. Det innebär att miljöprövningsdelegationens beslut står fast.

Dok.Id 565679

Postadress
Box 69
131 07 Nacka

Besöksadress
Sicklastråket 1

Telefon
08-561 656 40

E-post: mmd.nacka.avdelning4@dom.se
www.nackatingsratt.domstol.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Örebro län (miljöprövningsdelegationen) beslutade den 31 augusti 2017 att bevilja FF (sökanden) tillstånd att inom fastigheten FA1 i Karlstads kommun bedriva bergtäkt samt kross- och sorteringsverksamhet med vissa villkor. Tillståndet gäller till och med den 31 december 2037 och omfattar bl.a. uttag av totalt 6 000 000 ton berg. Uttaget av berg får dock vara högst 300 000 ton per år. Tillståndet omfattar, utöver brytning av berg, bl.a. avbaning av ytlager, borring, sprängning, krossning, siktning, anordnande av upplag samt lastning för transport ut på marknaden. Tillståndets exakta lydelse och de beslutade villkoren framgår av bilaga 3 till domen.

Miljöprövningsdelegationens beslut har överklagats av ett stort antal personer. De som nu är aktuella och har bedömts ha klagorätt är Karlstads kommun, Länsstyrelsen i Värmlands län, JJ, Ö, KK, LL, AA, MM, NN, DD, CC, OO, PP, Z, QQ, EE, RR, SS, BB, A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, N, O, P, Y, Q, R, S, T, M, U, V och X, (klagandena).

YRKANDEN M.M.

Karlstads kommun och **Länsstyrelsen i Värmlands län** har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva miljöprövningsdelegationens beslut och avslå sökandens ansökan.

Klagandena i övrigt har, som det får förstås, *i första hand* yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva miljöprövningsdelegationens beslut och avslå sökandens ansökan och *i andra hand* att domstolen ska upphäva beslutet och

återförvisa målet till miljöprövningsdelegationen för ytterligare utredning och därefter en förnyad prövning.

MM, NN, SS och RR har därutöver yrkat att mark- och miljödomstolen, för det fall tillstånd beviljas, förordnar att besiktning ska ske samt att två stycken vibrationsmätare ska installeras på deras fastighet, en som mäter kontinuerligt och en som mäter vid sprängning.

Sökanden och Länsstyrelsen i Örebro län har bestritt ändring.

ANSÖKAN OM TILLSTÅND TILL BERGTÄKT

Sökanden har den 26 augusti 2016 till Länsstyrelsen i Örebro ingett en ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till täkt av berg inom fastigheten FA1 i Karlstads kommun. Till ansökan har bifogats en teknisk beskrivning, kartor avseende täktområdet samt brytnings- och efterbehandlingsplan, en miljökonsekvensbeskrivning samt förslag till hur verksamheten ska kontrolleras. Till ansökan har också bifogats en samrådsredogörelse med bilagor. Sökanden har under målets handläggning hos länsstyrelsen kompletterat ansökningshandlingarna med viss utredning bl.a. en fördjupad behovsrapport, en riskanalys, en naturvärdesinventering, en kulturmiljöutredning inför ny väg till planerad bergtäkt vid Alstrum samt en rapport avseende ljudberäkning vid nyetablering av täkt på plats, som är en uppdatering av tidigare utförd bullerutredning

Sökanden har hos mark- och miljödomstolen, skriftligen under handläggningen av målet samt under sammanträdet, anfört i huvudsak detsamma som i sin ansökan till miljöprövningsdelegationen med följande tillägg och förtydliganden.

Behovet av tækten

Sökanden har redogjort för olika täkters möjligheter att konkurrera inom främst Karlstad-området. I figur 1 illustreras en sammanfattning av behovet av tækten och ungefärligt beräknat marknadsområde för aktuell täkt. Av kartan framgår att det är uppenbart att det finns ett behov av tækten rent geografiskt. Alstrum bergtäkt täcker

ett stort område som idag saknar materialförsörjning inom ett rimligt transport-avstånd.

Marknadsområdet kan variera på grund av en mängd olika faktorer över tid, såsom efterfrågan av olika produkter samt vilka krav som ställs på kvaliteten, m.m. Det är normalt för en bergtäkt att under vissa tider ha en låg utnyttjandegrad för att kunna möta tillfälliga toppar. Toppar med höga leveransvolymmer skapas och beror på vägbyggnationer och andra byggprojekt som har höga tillfälliga materialbehov under vissa perioder i byggprocessen.

Figur 1. Karta över Karlstadsregionen med bergtäkter inlagda. Grustäkter har tagits bort eftersom de inte i någon större utsträckning konkurrerar eller får konkurrera med bergtäkter. Gröna punkter är täkter som har någon form av omständighet som gör att de inte konkurrera eller kan konkurrera fullt ut på marknaden för att de t ex har för långa transportavstånd till Karlstad, tillståndet håller på att gå ut eller har en annan marknad av andra skäl som nämns i remissyttrandet för varje täkt. Område med heldragen röd linje markerar område där Alstrumtäkten beräknas kunna ta 75-100 % av marknaden, område med streckad linje markerar område där Alstrum beräknas kunna ta 25-75 % av marknaden och streckprickat område markerar område där Alstrum beräknas kunna ta 5-25 % av den totala marknaden.

Transporter

Täktverksamhet ger upphov till transporter med påverkan bl.a. i form av växthusgaser, slitage på vägar och bullerpåverkan. Möjligheten att minska denna påverkan ska inte underskattas. Det är därför av yttersta vikt att begränsa de totala transporterna för bergmaterial, vilket ger stora omedelbara miljövinster. Bland faktorer som inverkar kan nämnas trafikrytmen, aerodynamisk utrustning, körbeteende m.m.

Transportsträckan på RV 63 in mot Karlstad har få eller inga stopp, vilket medför jämförelsevis effektiva transporter med låg total miljöbelastning och låga utsläpp av växthusgaser m.m. Med beaktande av att berg- och grustransporter uppges stå för ungefär hälften av alla tunga transporter i landet medför de en betydande miljöbelastning. Det är därför mycket viktigt att få ned transportavstånden för bergmaterialförsörjningen totalt sett, förutom det viktiga och parallella arbetet med att göra transporterna så fossilfria som möjligt. Att lokalisera bergmaterialutvinning så optimalt som möjligt ur transportsynpunkt ger däremot omedelbara vinster för miljön när det gäller utsläpp från transporter.

Den höjdbegränsning som finns på bron mot Forshaga utgör en begränsning vad gäller tunga transporter, vilket utgör ytterligare ett skäl att lokalisera täkten till nu aktuell plats.

När verksamheten är igång kommer det att röra sig om cirka 125 transporter fördelat under tiden kl. 06.00-18.00 helgfria vardagar.

Naturvärden

Det har angetts att det finns höga naturvärden i området, bl.a. att rödlistade fjärilsarter har påträffats i närheten av täktområdet. Någon referens, typ av inventering eller var och när de nämnda fjärilsarterna har påträffats har inte angetts. Fjärilens främsta livsmiljö är ängarna i omgivningen. För dessa finns inte någon skötselplan upprättad. Den tänka verksamheten kommer inte ha någon inverkan på ängarna. Det kommer också finnas mark i utkanterna av täktområdet där fjärilarna kan förflytta sig. Det är enligt sökanden uteslutet att den aktuella verksamheten skulle kunna påverka förhållandena på ängarna på något sätt som medför en påverkan på fjärilspopulationerna. Den utredning som sökanden gett in avseende naturvärdena är tillräcklig. Totalt har tre naturvärdesinventeringar gjorts i området.

Buller och kastrisk

Under remissförfarandet har sökanden upprättat en reviderad bullerutredning som tydligare visar de beräknade bullervärdena. Av utredningen framgår att täktverksamheten teoretiskt kan ge upphov till vissa bullervärden under en begränsad period i inledningsskedet där borring, efterkrossning och uttransporter sker samtidigt. Bullernivåerna från vägen är under riktvärdet. Även om bullernivåerna maximeras under värsta möjliga omständigheter kommer det inte att ske någon märkbar bullerökning. Klagandena har bl.a. angett att det vid addering av dessa ljudkällor fås en totalbullernivå om ca 53 dBA. Det är inte en korrekt slutsats av flera skäl. Det rör sig om två olika typer ljudkällor med olika riktvärdesnivåer. Maxvärde nås teoretiskt vid olika vindriktning samtidigt från de olika ljudkällorna.

Bullerutredningen överensstämmer väl med de verkliga förhållandena. I bullerberäkningarna finns det marginal, bl.a. då alla maskiner inte går samtidigt och med högsta varvtal samtidigt, såsom man utgår från i en beräkning, samt att det alltid råder medvindsfall. Antalet sprängningar kommer t.ex. vid maximal produktion vara 12–15 per år. Utöver de teoretiskt beräknade förhållanden som beskrivs ovan finns det flera möjliga skyddsåtgärder som kan vidtas för att ytterligare begränsa bullerpåverkan från verksamheten. Sådana åtgärder är aktuella främst i etablerings-

skedet. Det är borrning på toppen av berget som ger det största bullerbidraget och det är borrning som är den dominerande bullerkällan när sådan verksamhet bedrivs. Borrning kommer att ske dagtid ett fåtal gånger per vecka. Detta buller är lätt att begränsa genom att sökanden av avbaningsmassorna bygger en bullervall söder om täktområdet. Bullerberäkningen för borrarregatet är beräknad utifrån att inga särskilda skyddsåtgärder vidtas för borren. Vid användning av flyttbar skärm eller bullerdämpat borrarregat kan bullernivån sänkas för varje enskild åtgärd. I bullerberäkningen har borrarregatet vidare placerats i värsta läge för varje beräknat driftsfall. Med hänvisning härtill kan man med säkerhet framhålla att bullerpåverkan, även vid värsta fallet och i etableringsskedet, med god marginal kommer att kunna innehålla begränsningsvärdet 50 dBA dagtid vardagar.

Övriga produktionsmoment ger mycket låga bullervärden som i de flesta fall är lägre än bakgrundsnivåer vid normalt s.k. tysta förhållanden (utan t.ex. vägbuller).

Risken för stenkast vid sprängningarna är minimal. Som en säkerhetsåtgärd kommer vägen dock initialt att stängas av vid sprängningar. Det rör sig om mycket korta avstängningar. När sprängning ska ske kommer en förvarning att gå ut någon dag före. Tanken är att det ska gå att planera sin verksamhet och hur man rör sig i området.

Påverkan på ytvattnet m.m.

I ingivna yttranden har redogjort för hydrologin och verksamhetens låga avrinningsvolym i förhållande till Alsteråns totala flödesvolym samt den låga risk för påverkan på recipienten som föreligger från verksamheten. Det är både rimligt och önskvärt att samråda med tillsynsmyndigheten om lokalisering och utformning av sedimentationsdammen. Så kommer därför att ske.

Sedimentationsdammen är konstruerad så att det inte ska finnas borrhax, hydraulolje- och dieselrester om det inte nyss har skett en olycka och ingen sanering har hunnits genomföras. Även om det kommer in vatten utifrån t.ex. vid en översvämning, är den oljeavskiljande anordningen konstruerad så att det inte kan

föras ut eventuell olja till recipienten. Normal drift av verksamheten genererar inga utsläpp till sedimentationsdammen. Dammen anläggs främst för att utgöra en spärr för utsläpp om en olycka skulle ske. Av tidigare ingivet yttrande framgår det att utsläpp av kväve från en bergtäkt beräknas vara lägre än från jordbruk. Utsläppen kommer således i förhållande till den påverkan som är från åkermarken i området att vara väldigt små. Vid behov kan en s.k. kvävefälla anordnas.

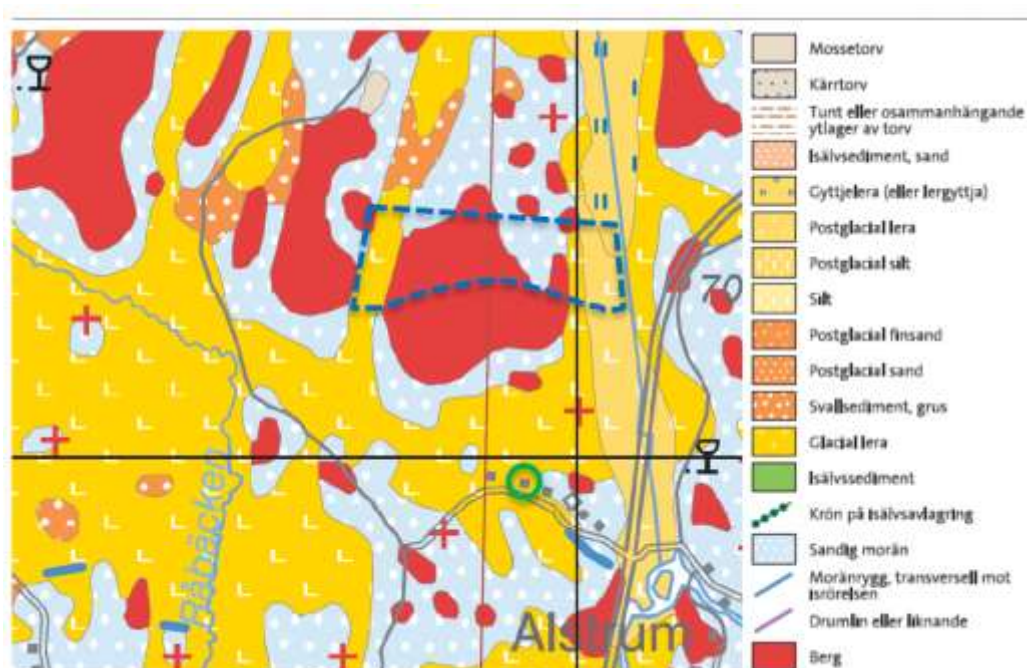
Påverkan på djurhållningen

Det förekommer att hästgårdar finns i anslutning till ett täktområde. Hästar reagerar olika vid sprängning. Oftast sker ingen större reaktion än den som blir när det exempelvis åskar. En sprängning är inte olik ett åskmuller på långt avstånd. Ljudet från en sprängning är snarast ett mullrande, som djur i normalfallet inte reagerar på. En åskknall på närmare håll upplevs betydligt obehagligare av människor och troligen också av hästar. Då de kringboende vid sprängning kommer att få en förvarning bör de kunna planera sin verksamhet så att den inte störs.

Markförhållandena

En riskanalys har upprättats där det bl.a. finns förslag på kontrollprogram med syneförrättning innan verksamheten startar. I riskanalysen har med okulärbesiktning av samtliga fastigheter riktvärde för tillåten vibrationsnivå fastställts. Vibrationsnivån är långt över den nivå som kan förväntas på de avstånd som råder som kortast mellan fastigheterna och de områden där sprängningar kommer att ske. I förslag till kontrollprogram anges att byggnader inom 500 meter från täkten bör besiktigas. Det finns inga byggnader inom 500 meter. Sökande bedömer dock att det för ökad trygghet och för att säkerställa och dokumentera att det inte sker någon påverkan på fastigheterna från sprängning, bör ske en syneförrättning och besiktning av de sex fastigheter som är belägna närmast och söder om täktverksamheten. Av jordartskartan, se figur 2 nedan, framgår det att den aktuella fastigheten är belägen på glacial lera. Risken för skred är beroende av en rad andra faktorer. Sådana faktorer är bl.a. stor mäktighet och tjocklek av leravlagringen, anslutning till större vattendrag i skredriktningen, släntförhållanden m.m. Här har avsättningen av finkorniga sediment varit för liten och sedimentationsmiljön

troligen inte tillräckligt dominerad av marina förhållanden. Förutom att det troligen inte är kvicklera i anslutning till fastigheten saknas andra geologiska förutsättningar som kan medföra en risk för skred. Av jordartskartan framgår indirekt att leran är av liten mäktighet och överlagrar en sandig morän eller berg. Inte heller finns det sådana släntförhållanden som kan medföra skredrisk, kombinerat med tillräckligt stor mäktighet av kvicklera. Fastigheten är vidare omgärdad av områden med berg i dagen (röda områden), vilket visar att sådana geologiska förhållanden som kan antas medföra risk för skred inte föreligger.

Figur 2. Utdrag från SGU:s jordartskarta med förklaringar. Ungefärligt verksamhetsområde för takten är markerat med blå streckad linje och fastigheten Alstrum är markerad med grön ring. Gul färg med L i vitt anger lera, ljusblått med vita prickar sandig morän och rött markerar berg i dagen.

KLAGANDENAS GRUNDER OCH UTVECKLING AV TALAN

Klagandena har hos mark- och miljödomstolen, skriftligen under handläggningen av målet samt under sammanträdet, anfört i huvudsak detsamma som i sina yttranden till miljöprövningsdelegationen med följande tillägg och förtydliganden.

Formella invändningar

Det genomförda samrådet har varit bristfälligt. Enskilda som kan anses som berörda av den planerade täktverksamheten har inte fått tillräcklig information och möjlighet att lämna synpunkter. De synpunkter som har getts in har inte heller beaktats eller endast bemötts med standardskrivelser och inte i sak. Det finns ingen samrådsredogörelse i den upprättade miljökonsekvensbeskrivningen.

Lokaliseringen och behovet av täkten

Lokaliseringen av den planerade täkten är olämplig. Avståndet till de närboendes fastigheter söder om täktområdet kommer att understiga 500 meter, vilket är i strid med Boverkets rekommendationer. Tillåts täktverksamheten kommer detta att begränsa de närboendes möjligheter att använda sina fastigheter fullt ut.

I nu gällande översiktsplan från år 2012 framgår bl.a. att ett område söder om den planerade täkten utpekats som eventuellt utvecklingsområde för bostadsbyggande, och att platsen för täkten är bedömd som potentiellt täktområde men att något slutligt ställningstagande inte har gjorts om ett eventuellt igångsättande. Kommunen har sedan cirka sex år tillbaka arbetat med en masshushållningsplan vars syfte bl.a. är att bedöma lokaliseringen av täkter slutligt. Lämpligheten och lokaliseringen av täkter på olika platser är därmed ännu inte slutligt bedömd. Bedömningen av den planerade täktverksamheten bör avvakta upprättandet av masshushållningsplanen.

Det finns inte någon täkt i hela Värmlands län och eventuellt i Sverige som är lokaliserad till ett så tätbefolkat område. Alternativa lokaliseringar av täkter bör utredas vidare. Fastighetspriserna i området kommer att påverkas negativt om den ansökta täkten tillåts. Lokaliseringen av täkten har lett till att ansökta förhandsbesked och bygglov har bordlagts i avvaktan på tillståndsprövningen. En eventuell täkt skulle också påverka möjligheten att i framtiden utveckla det aktuella området för bostadsbebyggelse. Lokaliseringen av täkten har skett utifrån en rapport upprättad år 1992. Ingen hänsyn har tagits till att det efter upprättandet av rapporten har uppförts hus i närområdet. Det finns en skola och förskola söder om det planerade täktområdet, och den planerade täkten kan eventuellt komma att påverka

barnen där. Lokaliseringen av täkten strider också mot 9 kap. 3 § miljöbalken där det bl.a. framgår av förarbetena att särskild hänsyn ska tas till personer som är känsligare än andra, t.ex. allergiker.

Lokaliseringen av täkten nära inpå RV 63, som är utpekad som ett riksintresse för kommunikation enligt 3 kap. 8 § miljöbalken, kommer att försvåra möjligheterna att utföra transporter till och från området, bl.a. då vägen måste stängas av i samband med sprängningar. Det finns en stor risk för stenkast i samband med sprängningar. Kvaliteten på berget motiverar inte heller en lokalisering av täkten till nu avsett område. SGU har i en rapport år 2009 endast bedömt kvaliteten som av mindre god kvalitet.

Antalet täkter i området runt Karlstad tyder på att det inte finns något behov av ytterligare en bergtäkt. Klagandena har presenterat beräkningar på behovet av ballastmaterial inom marknadsområdet. Enligt en beräkning utförd av Länsstyrelsen i Värmlands län, se figur 1, som åberopats till stöd för att behov av någon ytterligare täkt inte föreligger, framgår bl.a. att det i Karlstad och Forshaga kommun finns täkter med en total tillståndsgiven mängd berg på 3 212 000 ton/år och naturgrus på 512 000 ton/år. Enligt en beräkning utförd av klagandena, se figur 3, framgår bl.a. att Värmlands totala årsförbrukning av krossat berg, morän eller naturgrus (ballastmaterial) ligger på drygt 2,5 miljoner ton. För marknadsområdet Karlstad är den årliga förbrukningen av ballastmaterial cirka 1 miljon ton. I den planerade täktens marknadsområde för Karlstad finns en sammanlagd tillståndsgiven maximal årlig produktion av berg om cirka 3,1 miljoner ton. Även med hänsyn tagen till ett uttag om 50 procent finns 1,55 miljoner ton att tillgå, vilket är 50 procent över marknadsområde Karlstads behov. Enligt uppgifter från Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) för år 2015 finns det kvar 28,9 miljoner ton berg och 6,1 miljoner ton naturgrus för uttag i befintliga täkter inom Karlstads kommun. Till detta ska ytterligare en tillståndsgiven täkt om 15 miljoner ton läggas. Behovet är således tillgodosett för ett 10-tal år framöver oaktat utfasningen av naturgrus. Någon hänsyn ska inte tas till konkurrens och den lokala marknadsstrukturen vid bedömningar enligt miljöbalken.

Tillståndsgiven mängd	Totalt		Per år		Tillstånd till
	Berg	Naturgrus	Berg	Naturgrus	
Alster Bergtäkt	6 000 000	0	300 000	0	2028-09-04
Dejeberget Bergtäkt*	800 000	0	40 000	0	2033-12-31
Gårdsbergatäkten	500 000	30 000	40 000	5 000	2031-04-15
Hynboholm Grustäkt**	0	2 600 000	0	250 000	2021-10-29
Hynboholm Berg o Grustäkt	2 650 000	1 480 000	212 000	111 000	2020-03-15
Malma Bergtäkt	5 800 000	0	290 000	0	2023-07-01
Marieberg Bergtäkt	11 000 000	0	1 000 000	0	Ej tidsbegr
Nyeds-Hulteby Bergtäkt	650 000	0	50 000	0	2023-09-22
Sofiedal Grustäkt	0	1 100 000	0	80 000	2022-09-17
Trossnäs Bergtäkt	8 000 000	0	530 000	0	2020-01-31
Truve Grustäkt	0	1 200 000	0	60 000	2020-04-30
Våse Bergtäkt	3 000 000	0	250 000	0	2032-12-31
Ölmskog Grustäkt	0	120 000	0	6 000	2028-12-31
Sofiedal Bergtäkt	15 000 000		500 000		2047-07-21
Summa	53 400 000	5 198 000	3 212 000	512 000	
Ulvby bergtäkt	6 000 000		300 000		Ej laga kraft
Summa	59 400 000		3 512 000	512 000	

* Max 60 000 ton berg under 5 år

** Under efterbehandling

Figur 1. Beräkning utförd av Länsstyrelsen i Värmlands län

Levererad mängd Karlstad+Forshaga	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Utnyttjandegrad berg	26%	32%	26%	27%	37%	40%	48%
Utnyttjandegrad Naturgrus	24%	23%	19%	17%	21%	20%	30%

Figur 2. Beräkning utförd av Länsstyrelsen i Värmlands län

Bergtäkter 2017

Täktnamn	Tillstånd mängd/ år (ton)
Gerstad 2:1 mfl	1.000.000
Våle 1:33 mfl	212.000
Trossnäs 10:1	530.000
Malma 1:4	290.000
Alster Bergtäkt	300.000
Våse Bergtäkt	250.000
NCC (ny täkt)	500.000 (överklagad till Mark- och miljööverdomstolen)
Summa	3.082.000

Figur 3. Beräkning gjord av övriga klagande

Med den befintligt låga nyttjandegraden, se figur 2, är det inte miljömässigt motiverat att etablera ytterligare en täkt i området inom överskådlig framtid. Det finns en tillräcklig mängd ballastmaterial inom rimligt avstånd. Sökanden har varit för selektiv i sin information i ansökan till sin fördel både vid sin bedömning av marknadsområde och behov. I varje enskilt fall ska en prövning göras om den skada som täkten kan befaras orsaka är större än behovet av materialet. För att tillåta nyetablering av täkt i ett tidigare opåverkat område krävs att materialet inte på ett tillfredställande sätt kan fås på annan plats. Ballastmaterialet från den tänkta täkten är av sådan kvalitet att den kan erhållas från befintliga bergtäkter inom marknadsområdet. De analyser som har gjorts av berget visar att det är av ordinär kvalitet.

Behovet av ballastmaterial per invånare kan översiktligt bedömas utifrån en rapport som SGU har presenterat. Baserat på uträkningar i nu aktuellt mål finns det inget behov av ytterligare en bergtäkt. Insatser bör göras för att återanvända material istället för att utvinna nytt. Behovet av ballastmaterial kommer sannolikt att minska framöver, eftersom samhället förväntas bli bättre på att tillgodose entreprenadberg samt använda alternativa massor. Det finns redan tre täkter i närheten vars tillstånd snart kommer upphöra och där tillståndprocesser ska påbörjas inom en snar framtid. Det finns en nyöppnad bergtäkt i Sofiedal.

Påverkan på yt- och grundvattnet samt brunnar

Den sedimentationsdamm som ska rena eventuella utsläpp från tåkten innan de når recipienten är endast utritad som en ruta på ingiven karta. Det ifrågasätts hur dammen är tänkt att fungera vid eventuell översvämning eller vintertid när vattnet fryser på. Redogörelsen för hur översilningen är avsedd att fungera har stora brister och redogörelsen som finns är hämtad från en annan utredning. Den funktion som sökanden beskriver kan inte uppnås, eftersom planerad täkt kommer att anläggas på gammal jordbruksmark primärt bestående av lera.

Området där eventuella rester från den kvävereducerande processen ska rinna ut har utpekats som hög skyddsnivå vilket innebär att högst 50 procent av kvävet får släppas ut i recipienten. Det framgår inte heller vilka växter som kommer att finnas i sedimentationsdammen. Utsläppen från tåkten kommer att leda till att miljö-kvalitetsnormerna för ytvatten i bl.a. Alsterälven kommer att försämrats. Det krävs ytterligare skyddszoner för att säkerställa att arbetet kan ske i vattendragen utan risk för skada. Åkermarken i anslutning till tåkten kan komma att användas som uppställningsplats för fordon med följderna att farliga ämnen hamnar i marken eller mynnar ut i vattendraget. Det är inte redovisat hur den planerade vägtrumman kommer att påverka vattendraget.

Det saknas nödvändig utredning om påverkan på grundvattnet och hur tillförseln till grundvattnet kommer att påverkas vid infiltration av regnvatten i tåkten. Utredning om påverkan på dricksvattenbrunnarna saknas. Tåkten kommer att lokaliseras till en höjd som utgör tillrinningsområde till de enskilda brunnarna. Det framgår av kartunderlaget i målet att flera lineament som kan vara vattenförande finns i området och ligger i nord-sydlig riktning, dvs. att täktområdet ligger inom tillrinningsområdet för brunnarna. Vissa av brunnsbottenarna ligger på ett större djup än den ansökta verksamhetens täktbottennivå. Det innebär att brunnarna hämtar merparten av vattnet från ett djup som överstiger den nivå där täktverksamheten planeras. Kritik har från SGU riktats mot denna del av miljökonsekvensbeskrivningen som missvisande.

Buller

Av bullerutredningen i målet framgår att bullerkraven klaras av med minsta möjliga marginal och att det kan komma att behövas skyddsåtgärder. Den ingivna bullerutredningen baserar sig på en äldre ansökan utan hänsyn till den justerade utformning som skett av täkten och det saknas utredning om värsta fall-scenariot. Det saknas närmare utredning om bullernivåerna i etableringsskedet när ljudnivåerna kan förväntas vara som högst. Även utredning om hur de olika typerna av ljud som uppstår från tåktverksamheten saknas och hur det påverkar omgivningen. Det saknas också information om ljudpikar när ljudet överstiger riktvärdet. De beskrivna faserna i ansökningshandlingarna återspeglar inte de verkliga förhållandena. Det finns en risk för att flera maskiner kommer att vara igång samtidigt, vilket inte har redogjorts för i ansökan.

Det kommer ske ca 125 transporter per dygn från täkten där merparten av materialet transporteras med tunga lastbilar med släp. Eftersom det kommer ske en koncentration av trafiken till morgonen och eftermiddagen kommer det innebära påtagliga ljudnivåer. Det buller som kommer att uppstå till följd av tåkttransporterna kommer därmed vara påtagligt. Området är redan bullerpåverkat av trafik från RV 63. Ytterligare trafik kommer leda till en märkbar försämring av bullernivåerna. Tåktverksamheten i kombination med tåkttransporterna innebär att de ekvivalenta ljudnivåerna för externt industribuller kommer att överskridas. Av praxis framgår att ekvivalenta ljudnivåer ska beräknas för varje enskild timme vilket saknas i nu aktuellt mål.

Trafiken

I den förenklade åtgärdsvalsstudie som har genomförts framgår att det bl.a. bör införas en begränsning av maximala in- och uttransporter per dag från tåktområdet. Det går inte att säkerställa att trafikflödena som framgår av den förenklade åtgärdsvalsstudie kommer att gälla i framtiden. Den anslutningsväg som ska byggas mellan RV 63 och tåktområdet kräver ingående av ett vägavtal. Trafikverket ingår vanligtvis inte vägavtal med enskilda markägare och det finns ingen garanti att

kommunen heller kommer att ingå något vägavtal. Någon hänsyn till att de lokala trafikföreskrifterna kommer att ändras eller att takttrafiken kommer att påverka de mindre vägarna i området har inte tagits.

Platsen där anslutningsvägen ska anläggas är påtagligt sank och av den geotekniska utredningen framgår att markförhållandena inte är lämpade för byggnation av väg. Området kännetecknas av att det är översvämmat stora delar av året och området utgörs också av lös lera. Marken har låg bärighet och det saknas torrskorpa. Det råder osäkerhet om åt vilket håll fordonen kommer att i huvudsak åka. Täkten innebär utökade transporter på RV 63 som varken har kapacitet eller planer på att byggas ut.

Naturvärden

Det har genomförts ett antal naturvärdesinventeringar i anslutning till taktområdet som är bristfälliga. Det är inte tillräckligt utrett hur taktverksamheten kommer att påverka naturvärdena. Den naturvärdesinventering som gjordes år 2010 är genomförd under november månad vilket är i strid med branschstandard. Området söder om taktområdet har utpekats som potentiell livsmiljö för den bruna gräsfjärilen. Av naturvärdesinventeringarna framgår inte hur taktverksamheten eventuellt kan komma att påverka den bruna gräsfjärilens livsmiljö. Den bruna gräsfjärilen är rödlistad och skyddad enligt art- och habitatdirektivet. Tillåts täkten skulle det strida mot 4 § 1 och 4 artskyddsförordningen. Den bruna gräsfjärilens livsmiljö kommer att fragmenteras ytterligare vilket gör att bevarandestatusen inte kan uppnås på sikt. Den lider redan idag av inavel till följd av isolering. Ytterligare avverkning av den bruna gräsfjärilens livsmiljö, som i huvudsak består av ängar men också gränsområdet mellan skog och fält, skulle göra situationen ännu sämre.

Påverkan på djurhållningen

Det saknas nödvändig utredning om hur taktverksamheten kommer att påverka befintlig häst- och hundverksamhet. Särskilt saknas utredning om hur buller och ljud i samband med sprängningar kommer att påverka hästarna. Hästar, vilka djur är mycket känsliga för ljud och vibrationer, riskerar att bli skrämde och råka i sken

vilket kan medföra påtaglig risk för skada på djur och människor. Hästarna befinner sig i hagar som kommer att vara lokaliserade endast cirka 250 meter från täktområdet.

Sprängningar

Det saknas information om mängden explosiva ämnen som ska användas vid sprängningarna. Det framgår inte heller om någon hänsyn har tagits till det förråd med explosiva ämnen som finns cirka 1,5 km från täktområdet. Inte heller framgår hur kastrisken har hanterats eller vilken påverkan avstängningar kommer ha på RV 63. Det krävs ytterligare utredning kring de förändrade markförhållandena som kommer att uppstå till följd av täktverksamheten. Särskilt krävs det utredning om hur sättningar kommer att påverka bostadshusen söder om täktområdet, eftersom dessa är belägna på mark av lera och slit. Ingen geoteknisk undersökning av marken runt täktområdet har gjorts. Risker för skred finns alltid trots att det är flacka lutningar.

Övriga olägenheter och synpunkter

Den utredning som finns om dammets påverkan på närboende är bristfällig och någon särskild dammspridningsutredning har inte presenterats. De bevattningsåtgärder som ska utföras för att sänka dammkoncentrationen kommer att fungera bristfälligt vintertid. Det framgår inte heller hur de medel som ska användas för att hindra dammbildningen kommer att påverka vattendragen. Sökanden har inte visat att han uppfyller kunskapskravet och har kompetens att driva den planerade verksamheten. Sökanden har inte heller visat att försiktighetsprincipen tillgodoses. Den planerade täkten kommer att medföra skada och olägenhet för människors hälsa samt miljön. Sökanden har inte kunnat påvisa att täkten kan drivas utan fara för de närboendes psykiska och fysiska hälsa samt välbefinnande. Det råder oklarhet om vem som egentligen ska driva täktverksamheten, sökanden eller någon annan aktör.

I närområdet finns riksintresse för kulturmiljö. Eventuell påverkan på riksintresset måste utredas ytterligare. Det finns en kyrka i närheten som kommer att påverkas

negativt av den sökta verksamheten. Även landskapsbilden kommer att förändras negativt.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har avgjort målet efter sammanträde. Domstolen har bedömt att målet är av sådan beskaffenhet att rätten ska ha en sammansättning innefattande särskilda ledamöter.

Tillämpliga bestämmelser framgår av det överklagade beslutet med de tillägg och förtydliganden som görs nedan. Mark- och miljödomstolen noterar i sammanhanget att bestämmelserna om miljökonsekvensbeskrivningar ändrades den 1 januari 2018, vilket bl.a. innebär att ett nytt 6 kap. i miljöbalken införts. Ansökan i nu aktuellt mål kom dock in till miljöprövningsdelegationen den 24 augusti 2016, varför äldre bestämmelser om miljökonsekvensbeskrivningar ska tillämpas i målet.

Mark- och miljödomstolens handläggning av målet

Mark- och miljödomstolen har i beslut den 5 april 2018 avvisat ett flertal överklaganden, då domstolen har bedömt att dessa klagande saknar klagorätt. Mark- och miljödomstolen har vidare i beslut den 10 augusti 2018 avslagit bl.a. yrkanden om vilandeförklaring av målet och syn. Enligt mark- och miljödomstolen saknas det med hänsyn till det underlag och den utredning som finns i målet behov av syn.

Frågorna i målet

Den fråga som mark- och miljödomstolen har att pröva i målet är om miljöprövningsdelegationen haft fog för sitt beslut att bevilja tillstånd till täkt av berg på fastigheten FA1 i Karlstads kommun och om detta tillstånd, i så fall förenats, med tillräckliga villkor. Mark- och miljödomstolen har således i detta mål att göra en motsvarande prövning som den som miljöprövningsdelegationen har gjort av tillståndsansökan. Det innebär i praktiken att mark- och miljödomstolen ska pröva om ansökan uppfyller dels formaliakraven i form av samråd och miljökonsekvensbeskrivning, dels de materiella kraven i form av om gjord lokaliserings- och

behovsbedömning kan godkännas och om det har funnits skäl att göra någon annan avvägning mellan de enskilda och allmänna intressena.

Motstående allmänna intressen består främst av verksamhetens påverkan på natur- och miljövärden. Enskilda intressen påverkas främst genom närheten till bostäder, bullerpåverkan som tälkten ger upphov till och andra olägenheter såsom damning m.m.

Prövningsramen i målet innebär att mark- och miljödomstolen har ett begränsat utrymme att inhämta ytterligare utredning, och att ansökan således i huvudsak ska prövas utifrån det underlag som miljöprövningsdelegationen haft vid tiden för beslutet. Skulle det vid prövningen visa sig att bedömningsunderlaget varit bristfälligt kan det medföra ett avslag på ansökan.

Mark- och miljödomstolen vill i sammanhanget förtydliga att domstolen inom ramen för den prövning som nu görs inte kan pröva frågan om eventuellt skadestånd till följd av sänkt fastighetsvärde med anledning av verksamheten. Skulle sådana skador uppkomma får talan väckas om s.k. miljöskadestånd.

Samrådet och miljökonsekvensbeskrivningen

Klagandena har anfört att det samråd som har genomförts har varit bristfälligt, att enskilda som kan anses vara berörda av täktverksamheten inte har beretts tillfälle att yttra sig eller att deras synpunkter inte har beaktats. Klagandena har vidare framfört att det inte finns någon samrådsredogörelse i miljökonsekvensbeskrivningen samt gjort gällande att den utredning som har legat till grund för miljöprövningsdelegationens prövning i flera delar har varit bristfällig.

Enligt 6 kap. 1 § miljöbalken ska en miljökonsekvensbeskrivning ingå i en ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet. Syftet med miljökonsekvensbeskrivningen framgår av 6 kap. 3 § miljöbalken. Bland annat ska miljökonsekvensbeskrivningen beskriva de direkta och indirekta effekter som den planerade verksamheten kan medföra för människor, djur, växter, mark, vatten, luft, klimat, landskap och kultur-

miljö, utgöra underlag för att bedöma om åtgärden innebär en god hushållning med samhällets resurser samt möjliggöra en samlad bedömning av verksamhetens effekter på människors hälsa och miljön.

Av 6 kap. 4 § miljöbalken framgår att den som avser att bedriva en verksamhet som kräver tillstånd ska samråda med bl.a. de enskilda som kan antas bli särskilt berörda. Hur omfattande samråd som behövs i varje enskilt fall samt hur detta ska utformas blir beroende av den planerade verksamhetens art och omfattning. Detta uttrycks i bestämmelsen genom att samråd ska ske i behövlig omfattning (jfr prop. 1997/98:45, del 2, s. 57).

Mark- och miljödomstolen konstaterar att det av handlingarna i målet framgår att samråds- och informationsmöte har hållits den 19 april 2016 med lokala myndigheter. Vidare har samrådshandlingarna den 23 maj 2016 skickats ut till ett stort antal fastighetsägare som är närboende till den fastighet där verksamheten är tänkt att bedrivas. Information om den planerade verksamheten har vidare annonserats i Värmlands Folkblad och Nya Wermlandstidningen under maj månad 2016. Samrådsunderlaget, inkomna synpunkter m.m. har bifogats ansökan och synpunkterna har i huvudsak beaktats eller bemötts i miljökonsekvensbeskrivningen.

Mot bakgrund av det som framkommit i målet instämmer mark- och miljödomstolen i miljöprövningsdelegationens bedömning att det samrådsförfarande som genomförts och den miljökonsekvensbeskrivning som sökanden lagt fram tillsammans med gjorda kompletteringar uppfyller kraven i miljöbalken. Domstolen delar således miljöprövningsdelegationens bedömning att miljökonsekvensbeskrivningen ska godkännas och läggas till grund för prövningen av tillståndsansökan. Vad klagandena har anfört angående brister i sökandens utredning ger inte anledning till någon annan bedömning.

Lokaliserings- och behovsprövningen

Klagandena har i huvudsak anfört att lokaliseringen av tälkten är olämplig, att det inte finns något behov av ytterligare en bergtälkt i området, att kvaliteten på berget endast är ordinär och att det med hänsyn härtill inte är befogat att ta aktuellt område i anspråk samt att tälkten kommer att medföra stora olägenheter för såväl allmänna som enskilda intressen.

Av 2 kap. 6 § miljöbalken framgår bl.a. att det för en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Vid tillståndsprövningen ska bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken tillämpas i fall som gäller ändrad användning av mark- eller vattenområden.

Av 3 kap. 1 § miljöbalken framgår att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

Av förarbetena till miljöbalken framgår att beslut om ianspråktagande av områden ofta innebär att den tillämpande myndigheten måste göra avvägningar mellan olika, ofta motstående intressen. Som framgår av miljöbalkens mål i 1 kap. 1 § andra stycket ska balkens bestämmelser tillämpas så att mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används på ett sätt som tryggar en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt god utveckling. Vid bedömningen av den lämpligaste användningen av ett område bör alltid möjligheten att samtidigt utnyttja ett område för olika verksamheter undersökas (se prop. 1997/98:45 del 2, s. 29 f).

Av 3 kap. 2 § miljöbalken framgår att stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär. Av förarbetena framgår att bestämmelsen avser nyetableringar

och andra ingrepp av betydande storlek som medför begränsningar i handlingsfriheten för framtiden och ger upphov till väsentliga störningar eller kan ha en betydande inverkan på landskapsbilden. I uttrycket "så långt möjligt" ligger att den avvägning som ska göras mellan det skyddade intresset och motstående intressen ska innefatta hänsynstagande till de praktiska och ekonomiska konsekvenserna av det skydd som paragrafen ger. Avsikten är bl.a. att ge utrymme till samhälls-ekonomiska överväganden (se prop. 1997/98:45 del 2, s. 30).

Miljöbalken innehöll tidigare en särskild regel om behovsprövningen av täkter. När den regeln togs bort betonades det i förarbetena att frågan om resurshushållning fortfarande ska beaktas vid en prövning om tillstånd. En ansökan kan avslås med motiveringen att behovet kan tillgodoses med material från en annan täkt och att lokaliseringen, med tillämpning av 2 kap. 6 § miljöbalken, därmed är olämplig (se prop. 2008/09:144 s. 12 f.). Behovet av täktmaterialet har således betydelse även vid lokaliseringsbedömningen. En behovsutredning är ofta nödvändig för att myndigheten vid prövningen ska kunna tillämpa hushållningsbestämmelserna i 2 och 3 kap. miljöbalken.

Mark- och miljööverdomstolen har i två avgöranden den 8 december 2017 i mål nr M 2330-17 och M 7369-17 gjort avvägningar av liknande karaktär som i nu aktuellt mål. Av avgörandena framgår följande. En allmän utgångspunkt vid markanvändning är att marken ska användas för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Vid nyetablering av en täkt ska det prövas dels om det innebär god hushållning att bryta täktmaterialet, dels om täktens lokalisering är lämplig bl.a. med hänsyn till att intrånget i miljön ska bli så litet som möjligt. När det gäller bergtäkter har lagstiftaren konstaterat att det finns goda möjligheter att överväga alternativa lokaliseringar. Om det material som ska utvinnas kan ersättas med material från andra täkter eller om det finns andra närbelägna områden som skulle kunna vara bättre att exploatera för täktverksamhet kan lokaliseringen bedömas som olämplig enligt 2 kap. 6 § första stycket miljöbalken (se prop. 2008/09:144 s. 13 samt Mark- och

miljööverdomstolens domar den 28 september 2012 i mål nr M 497-12 och den 20 april 2015 i mål nr M 5627-14).

Vid etablering av en helt ny täkt krävs alltid en noggrann lokaliseringsutredning. Ju större risken är för att motstående intressen ska påverkas desto större är kraven på utredningens omfattning och kvalitet (jfr Mark- och miljööverdomstolens dom den 21 mars 2014 i mål nr M 3113-13). Det är sökanden, dvs. verksamhetsutövaren, som har bevisbördan för att den planerade verksamheten uppfyller kraven i miljölagstiftningen.

Den kommunala översiktsplanen, som anger huvuddragen för utvecklingen inom kommunen, ska normalt tillmätas stor betydelse när det gäller bedömningen av vad som kan anses vara en lämplig plats för en verksamhet som kräver tillstånd (jfr MÖD 2005:66). Till översiktsplanen kan också finnas gjorda preciseringar, t.ex. en masshushållningsplan där närmare överväganden görs avseende hur kommunen bäst hushåller med sina resurser. Om en sådan plan finns ska den tillmätas motsvarande betydelse.

Vid bedömningen av om en täktverksamhets lokalisering är lämplig har även avståndet till kringliggande bostäder betydelse. I rättsfallet MÖD 2010:6 bedömdes ett avstånd om 100 meter mellan en naturgrustäkt och närmaste bostad vara för kort. Mark- och miljööverdomstolen hänvisade till Boverkets allmänna råd som utgångspunkt för vad som är ett lämpligt avstånd. Av dessa följer att ett skyddsavstånd mellan täktverksamhet och kringliggande bebyggelse bör vara minst 500 meter. Boverkets allmänna råd inte är bindande, utan en bedömning måste göras utifrån förhållandena på den aktuella platsen.

Den planerade täktverksamheten är tänkt att etableras på del av fastigheten FA1, belägen cirka 11 km norr om Karlstad. Det ansökta verksamhets- och brytningsområdet kommer att uppgå till ca 12,2 ha fördelat på ett nästan rektangulärt område. Platsen för den planerade verksamheten omfattas varken av detaljplan, områdesbestämmelser eller riksintressen. I den gällande översiktsplanen, Karlstads

kommuns översiktsplan 2012, har området utpekats som potentiell bergtäkt. Någon färdig eller antagen masshushållningsplan som utgör en precisering av översiktsplanen finns inte. Av de uppgifter som kommunen lämnat i målet framgår att det inte heller finns någon sådan plan framtagen som kommer att kunna antas inom kort. Det förhållande att arbete har påbörjats med att ta fram en sådan plan kan inte tillmätas någon betydelse i detta mål.

Enligt SGU kan behovet av bergmaterial från täkter översiktligt bedömas med stöd av nyckeltal som uttrycks som ballastleverans per invånare. Nyckeltalet avser bergmaterial från tillståndsgivna täkter exklusive entreprenadberg. SGU har angett nyckeltalet för riket till 7,9 ton/person och år, medan det för Värmlands län angetts till cirka 9 ton/person och år. Sökanden och klagandena har angett olika uppskattningar och beräkningar om behovet av bergmaterial inom Karlstadsområdet.

Sökanden har redogjort för produktionen av bergmaterial översiktligt för nio stycken täktverksamheter som kan bedömas utgöra konkurrenter. De huvudsakliga konkurrenterna utgörs av verksamheterna i Alster (300 000 ton/år), Väse (250 000 ton/år) och Trossnäs (530 000 ton/år). Tillståndet för Trossnäs, den största producenten, löper ut i början av år 2020. Detta innebär enligt sökanden att det inom en snar framtid endast kommer att produceras drygt 550 000 ton/år och att behovet om ca 800 000 ton/år inte kommer att tillgodoses. Klagandena har redogjort för en annan uppfattning och därvid framfört att nya tillstånd kommer att sökas eller har sökts för de täkter där tillståndet inom kort kommer att löpa ut.

Det ökade trycket på nybyggnation och förbättrad infrastruktur har medfört ett ökat behov av ballastmaterial och därmed bergtäkter. Även det minskande antalet grustäkter har inneburit att behovet av bergtäkter har ökat under senare år. Av utredningen i målet framgår att den aktuella täkten är tänkt att främst förse området norr och öster om Karlstad med bergmaterial. Av översiktsplanen och vad som framkommit vid sammanträdet i målet är det klarlagt att området är ett intressant område för förtätning och ytterligare bebyggelse, och att detta ställer krav på att ballastmaterial finns tillgängligt på ett rimligt avstånd i framtiden.

Genom utredningen i målet är det klarlagt att det finns ett relativt stort antal bergtäkter i närheten av Karlstadsområdet och att dessa, utifrån de behov som SGU räknat på, borde kunna tillgodose behovet av ballastmaterial i området. Mot dessa uppgifter ska dock vägas avståndet till de aktuella täkterna och den miljöpåverkan som tunga transporter av detta slag har. Vid beaktande av vad som är en god hushållning av samhällets resurser är även sådana överväganden av betydelse.

Enligt mark- och miljödomstolen kan flertalet av de bergtäkter som idag bedriver verksamhet inte anses ligga inom ett rimligt transportavstånd till det område som den nu aktuella bergtäkten är tänkt att försörja med marginal. Det får därför anses finnas en förväntad marknad för det producerade bergmaterialet. Den aktuella platsen är också i kommunens översiktsplan utpekad som ett potentiellt område för bergtäkt, och har därmed vid framtagande av översiktsplanen bedömts vara lämplig för sådan verksamhet. Till detta kommer att flera konkurrerande täkter står inför omprövning. Enligt domstolen får sökanden därmed anses ha visat att det finns ett behov av täkten.

Av handlingarna i målet framgår att berget har bedömts vara av god kvalitet, vilket också har motiverat sökanden till valet av plats. Det framgår också att bergmaterialet är väl lämpat för de avsedda ändamålen, vilket är produktion av bergmaterial för användning inom väg- och bostadsbyggnadsändamål.

Täkten är lokaliserad till ett område som i princip är oexploaterat, undantaget ett antal bostadshus söder om täktområdet. Täkten har anpassats på ett sådant sätt till bebyggelsen att ett avstånd om 500 meter har säkerställts mellan verksamhetsområdet och de närmaste bostadshusen. Dock ligger delar av klagandenas fastigheter närmare verksamhetsområdet. Enligt mark- och miljödomstolen är det genom den utredning som finns i målet klarlagt att de boende i området kommer att påverkas av verksamheten. Denna påverkan kan dock inte, med hänsyn till de villkor som har föreskrivits för verksamheten, anses vara större omfattning än att lokaliseringen ändå ska anses vara tillåtlig.

Mark- och miljödomstolen anser sammantaget att sökanden har visat att det finns ett behov av den ansökta täkten, att drift av bergtäkt på platsen utgör en lämplig markanvändning samt att täkten från allmän synpunkt får anses utgöra en god hushållning med markområdet. Sökanden har också visat att behovet inte, med hänsyn till bl.a. miljöeffekterna av tunga transporter, kan tillgodoses genom de redan etablerade bergtäkterna. Lokaliseringen av täkten är därmed att bedöma som lämplig. Vad klagandena har anfört i denna del utgör inte skäl att göra någon annan bedömning.

Påverkan på yt- och grundvattnet samt brunnar

Klagandena har bl.a. anfört att den planerade sedimentationsdammen inte kommer att rena utsläppen tillräckligt effektivt, att täktverksamheten kommer att leda till att yt- och grundvattnet påverkas negativt och att vattnet i de enskilda brunnarna kommer att påverkas negativt.

Vid täkt av berg kommer den huvudsakliga påverkan på vattendragen från direkt nederbörd och ytavrinning som eventuellt kan föra med sig rester från främst sprängämnen. Då det finns risk för att rester från sprängningar kan komma ut i recipienterna och påverka miljökvalitetsnormerna negativt ställs det krav på rening av vattenmassorna. För att tillstånd ska kunna beviljas krävs att verksamheten inte kommer i konflikt med miljökvalitetsnormerna för vattenmiljön. Uppnåendet av en god status får inte äventyras och statusen i berörda vattenförekomster får inte försämrats till följd av den planerade verksamheten.

I syfte att förhindra en försämring av vattenmiljön i området och säkerställa miljökvalitetsnormerna har det ställts villkor i beslutet på anläggande av en sedimentationsdamm. Vattnet som avrinner från täktområdet kommer att ledas till en sedimentationsdamm där en diffus avrinning sker över ett översilningsområde där vattnet antingen kommer att avdunsta, tas upp av vegetationen eller filtreras ned genom marken. Genom att vattnet passerar igenom översilningsområdet sker en assimilering, vilket innebär att lösa näringsämnen fångas upp av vegetationen som

ett resultat av biologiska och kemiska processer. Det innebär i sin tur att de mycket små utsläpp som hamnar i vattnet genomgår en fullgod rening. Den slutgiltiga utformningen av dammen ska bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten, som därvid har att tillse att dammen utformas på ett tillfredsställande sätt.

Enligt mark- och miljödomstolen innebär anläggandet av en sedimentationsdamm en tillräckligt effektiv rening av vattnet och att recipientens status inte kommer att försämrans. Någon beaktansvärd påverkan på miljökvalitetsnormerna för vattenmiljön kommer därmed inte att ske. Skulle det visa sig att reningsmetoden fungerar bristfälligt, t.ex. vintertid vid tjäle, finns det möjlighet inom ramen för tillsynen att förelägga om ytterligare skyddsåtgärder. Till exempel skulle en s.k. kvävefälla kunna anordnas, vilket sökanden har förklarat sig villig till om behov därav skulle föreligga. Vad klaganden har anfört i denna del utgör därmed inte skäl att neka tillståndet.

Gällande eventuell påverkan på grundvattenförhållandena finner domstolen att det av handlingarna i målet framgår att någon risk för påverkan till följd av täktverksamheten inte föreligger eftersom tillrinningsområdet begränsas av de hydrauliska förutsättningarna i området. Utifrån topografikartorna och den naturliga depressionen i området mellan den planerade täkten och grundvattenförekomsterna söder om täktområdet, bedömer mark- och miljödomstolen att någon försämring av miljökvalitetsnormerna för grundvatten inte kommer att ske. Snarare kan grundvattenbildningen komma att förbättras till följd av den planerade täktverksamheten, på grund av en mer direkt infiltration. Det finns inte något i handlingarna som tyder på att brunnarna kommer att påverkas negativt av den planerade verksamheten. Vad klagandena har anfört i dessa delar kan därför lämnas utan avseende.

Buller

Klagandena har bl.a. gjort gällande att den ingivna bullerutredningen är ofullständig och att bullerkraven inte alltid kommer att kunna uppnås samt att trafiken i anslutning till täktområdet kommer att orsaka påtagliga bullernivåer.

Det finns inte någon uttrycklig författning som reglerar bullernivåer för täktverksamheter. Stöd för vilka bullernivåer som får anses skäliga får istället sökas hos Naturvårdsverket. För mätning och beräkning av ljud från täkt av berg blir Naturvårdsverkets vägledning "Vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller, rapport 6538, april 2015" tillämpbar. I vägledningen betonas att riktvärdena är avsedda som utgångspunkt och vägledning för den bedömning som ska göras i varje enskilt fall. Det framgår av vägledningen att utgångspunkten för när bullernivåerna uppfattas som en olägenhet är när bullernivåerna överstiger ett värde om 50 dBA under dagtid, dvs. kl. 06.00-18.00.

Mark- och miljööverdomstolen har i ett fall bedömt att den ansökta täktens lokalisering inte var lämplig med hänsyn till det korta avståndet till närmast boende samt då bullerutredningen visade att verksamheten, med planerade bullerreducerande åtgärder, endast med mycket liten marginal klarade att hålla sig inom begränsningsvärdena för de närmast boende (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 21 mars 2014 i mål nr M 3113-13). Bullerutredningen ansågs vidare i det fallet vara bristfällig då den inte innehöll någon samlad beräkning av ljudnivåer när flera verksamheter, exempelvis borring och krossning, pågick samtidigt. De närmaste bostadshusen var i det målet belägna på 350–400 meters avstånd från täktområdet och hästhagar fanns placerade på ett avstånd om cirka 200 meter.

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att den i målet ingiva bullerutredningen med gjord komplettering kan godtas. I utredningen finns vissa beräkningar av hur bullret kommer att upplevas från flera ljudkällor samtidigt.

De närmaste bostadshusen är belägna cirka 500 meter från täktverksamheten, vilket innebär att sökanden uppfyller Boverkets rekommendationer. Av bullerutredningen framgår att det kommer att förekomma något högre bullernivåer i etableringsskedet av verksamheten. Högst kommer bullret att vara när borring pågår. Av utredningen framgår dock att bullerkraven för bostadshusen söder om täktområdet kommer att kunna innehållas. För att hindra att bullernivåerna vid borring tangerar gränsvärdena, särskilt i etableringsskedet, har sökanden dessutom vid sammanträdet i

målet åtagit sig att anlägga en bullervall söder om verksamhetsområdet. Denna bullervall kommer att vara 3–5 meter hög och initialt minst 10 meter lång. Allt eftersom brytningen fortsätter kommer bullervallen att förlängas alternativt flyttas för att uppnå ett optimalt bullerskydd. I ett senare skede kommer maskinerna befinna sig nere i tälten med lägre bullernivåer som följd.

Mot bakgrund av det anförda finner mark- och miljödomstolen att det är visat att det buller som bergtälten kommer att bidra med ligger under gällande begränsningsvärden för externt industribuller. För att säkerställa att bullret från tältverksamheten, särskilt i etableringsskedet, har en god marginal till begränsningsvärdena ska dock sökanden åläggas att i enlighet med sitt åtagande anlägga en bullervall. Ett särskilt villkor om detta ska föreskrivas i domen.

Gällande tälttrafiken bedömer domstolen att dess bidrag till bullernivåerna i sammanhanget är försumbar. Domstolen noterar att bullerutredningen inte tagit hänsyn till den anslutningsväg som ska utföras mellan tältområdet och RV 63. Mot bakgrund av den begränsade bullerpåverkan som bedöms uppstå till följd av tälttrafiken kan detta emellertid inte anses utgöra skäl att upphäva tillståndet. Inte heller den ökade trafiken på RV 63 till följd av tältverksamheten kan beräknas ge upphov till några sådana påtagliga skillnader i bullernivåerna. Mark- och miljödomstolen bedömer därmed att bullerstörningarna från tälttrafiken och övrig trafik får anses vara acceptabla och inte utgör skäl att neka tillståndet.

Trafiken

Klagandena har gjort gällande att de åtgärder som presenterats i den förenklade åtgärdsvalsstudien inte kommer att uppnås, att den anslutningsväg som ska byggas inte kommer gå att uppföra samt att det inte är möjligt att ingå vägavtal. De olägenheter som klagandena har pekat på är främst buller, avgaser och damm.

Det framgår av 16 kap. 7 § miljöbalken att domstolen vid tillståndsprövningen ska ta hänsyn till andra verksamheter som kan antas bli behövliga för att verksamheten ska kunna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt. Av praxis framgår att transporterna

till och från ett verksamhetsområdet utgör sådana s.k. följdforetag (jfr NJA 2004 s. 421).

Täkttransporter utgör en naturlig del av täktverksamheten, och av miljökonsekvensbeskrivningen framgår hur trafikfrågorna ska lösas i detta fall. Det område inom vilken olägenheter från följdforetaget ska vägas in i bedömningen av täktverksamheten får anses vara infartsvägen till RV 63 och anslutningsvägen. Av miljökonsekvensbeskrivningen framgår att transporterna till och från täktområdet huvudsakligen kommer att ske mellan kl. 06.00–18.00, vilket i realiteten innebär cirka 10 tunga transporter per timme med viss förskjutning mot de tidigare timmarna på dagen. Transporterna kommer att innebära en viss ökning av den tunga trafik som idag sker på RV 63.

Av handlingarna i målet framgår att en trafikmätning utfördes år 2011 av RV 63. Det uppmättes då 5 400 fordon per dag, varav 580 var tunga fordon. Vid ett maximalt årligt uttag av 300 000 ton berg beräknas antalet transportrörelser uppgå till 125 stycken per dag. Vid mindre uttag blir antalet trafikrörelser betydligt lägre. Mot bakgrund av det anförda bedöms den tillkommande trafiken som verksamheten ger upphov till endast måttligt påverka det allmänna vägnätets framkomlighet och trafiksäkerhet. Det förhållandet att vägen kan komma att stängas av kortare tider i samband med sprängningar, 12–15 gånger per år vid maximal produktion, ger inte anledning till någon annan bedömning.

Cirka 90 procent av trafiken ska gå söderut på RV 63 medan resterande 10 procent kommer att gå västerut eller norrut. Av utredningen i målet framgår att sökanden i samråd med Trafikverket har upprättat en förenklad åtgärdsvalsstudie i syfte att arbeta fram underlag med anledning av den planerade täktverksamheten. I syfte att underlätta för täkttrafiken att ta sig söderut kommer en utfartsväg att lokaliseras med kortare påfartsramp för att på ett enkelt och trafiksäkert sätt få täkttrafiken ut på RV 63.

Utifrån utredningen i målet finner mark- och miljödomstolen att trafikfrågan har lösts på ett godtagbart sätt. Sökanden har redovisat fakta och omständigheter som styrker att det går att anordna trafik till och från tälkten på ett säkert och miljövänligt sätt. Lokaliseringen av tälkten är väl vald utifrån närheten till transportvägar med goda möjligheter att transportera utbrutet material till mottagare i regionen samt med minimal påverkan på landskapsbilden. Mark- och miljödomstolen finner därmed att den trafik som den planerade tälkten ger upphov till kan godtas.

Av den geotekniska utredning som lagts fram i målet framgår att marken där anslutningsvägen ska anläggas mellan tälkten och RV 63 utgörs av postglacial lera och sandig morän. Mark- och miljödomstolen finner därmed att marken inte kan anses vara olämplig för anläggande av anslutningsväg. Den omständigheten att det råder osäkerhet om ingående av vägvägar är en civilrättslig fråga och kan inte hanteras inom ramen för nu aktuellt mål.

Naturvärden

Klagandena har gjort gällande att den utredning som getts in i ansökan avseende naturvärdena är bristfällig och att den har utförts i strid med branschstandard. De har också gjort gällande att det i anslutning till tälktområdet finns skyddsvärda fjärilsarter, bl.a. att den bruna gräsfjärilen, som är rödlistad och fridlyst, har livsmiljöer i närheten av det planerade tälktområdet.

Vid lokaliseringsprövningen av en tälktverksamhet ska naturvärdena på platsen beaktas och bestämmelserna om skydd för djur och växter i 8 kap. miljöbalken tillämpas (se prop. 2008/09:144 s. 14).

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att den utredning som finns angående naturvärdena i området får anses vara tillräcklig. Inventering har gjorts av själva tälktområdet samt ett tillräckligt stort område i anslutning till detta (se bilaga 1 till miljökonsekvensbeskrivningen). Ytterligare två inventeringar har gjorts år 2008 och 2016. Att den naturvärdesinventering som genomfördes år 2010 gjorts i november medför inte en sådan brist att den inte kan läggas till grund för

domstolens prövning. Av denna inventering framgår bl.a. att området kring den planerade täkten inventerats i syfte att dokumentera djur- och växtliv med betoning mot rödlistade och sällsynta arter. Det finns således inte skäl att på grund av brister i utredningen upphäva tillståndet eller att återförvisa målet till miljöprövningsdelegationen.

Det framgår inte av den utredning som sökanden har gett in att den bruna gräsfjärilen faktiskt har fortplantnings- eller viloplatser i anslutning till det planerade täktområdet. Då gjord naturvärdesinventering är utförd i november månad, då det kan vara svårt att bedöma förekomsten av just fjärilar, finner mark- och miljödomstolen dock att det inte går att bortse från de påståenden som klagandena gjort om observationer av arten i området. Mark- och miljödomstolen utgår därför fortsättningsvis från att det kan finnas förekomst av brun gräsfjäril på ängarna norr om den planerade täkten och möjligen också på ängarna söder om täktområdet.

Den bruna gräsfjärilen är fridlyst enligt artskyddsförordningen (SFS 2007:845) och skyddas också av art- och habitatdirektivet (rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, senast ändrat genom rådets direktiv 2006/105/EG). Förbudet i 4 § artskyddsförordningen innebär bl.a. att man inte får avsiktligt fånga eller döda djur, avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder, och inte får skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser. Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren. Den bruna gräsfjärilen bedöms vara nära hotad och utan gynnsam bevarandestatus.

Om tillstånd inte kan ges utan att det strider mot artskyddsbestämmelserna ska mark- och miljödomstolen pröva om förutsättningar att bevilja dispens enligt 14 § artskyddsförordningen föreligger.

Hur bestämmelserna i 4 § 1 och 4 artskyddsförordningen ska tolkas har tydliggjorts i Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 25 januari 2016 i mål nr M 11317-

14. Av avgörandet framgår i huvudsak, såvitt nu är aktuellt, att bestämmelserna i artskyddsförordningen ska tolkas mot bakgrund av syftet med art- och habitatdirektivet som är att säkerställa den biologiska mångfalden genom bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter i medlemsstaterna. Med bevarande avses att medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos livsmiljöer och för populationer av skyddsvärda arter av vilda djur och växter.

Det som är avgörande för om en verksamhet aktualiserar förbudet i 4 § artskyddsförordningen är därmed om verksamheten innebär en negativ effekt på förutsättningarna att bibehålla eller återställa den gynnsamma bevarandestatusen för arten. Vid bedömningen av vilken effekt en verksamhet har på en art finns anledning att se till verksamhetens påverkan inte bara inom relevant biogeografisk region utan även lokalt. Hur avgränsningen ska göras måste anpassas till den aktuella arten.

Den aktuella verksamheten bedöms inte ha någon påverkan på de omkringliggande ängarna, utöver möjligen viss damning. Med hänsyn härtill och hur ängarna ligger i förhållande till verksamhetsområdet bedömer mark- och miljödomstolen att verksamheten i sig inte kan anses innebära någon negativ effekt på förutsättningarna att bibehålla eller återställa den gynnsamma bevarandestatusen för arten. Fråga är då om det finns tillräckliga spridningskorridorer mellan områdena norr och söder om täktområdet, eller om verksamheten kan antas hindra spridning på ett ogynnsamt sätt. Mark och miljödomstolen konstaterar därvid att det rör sig om ett relativt begränsat område och att öppna ytor finns kvar i utkanterna av området där fjärilarna kan förflytta sig. Det finns också vägar och öppen ängsmark omkring området där förflyttning är möjlig. Mot bakgrund härav finner mark- och miljödomstolen att de sökta åtgärderna inte riskerar att påverka de bruna gräsfjärilar som kan finnas i området på ett sätt som står i strid med artskyddsbestämmelserna. Därmed krävs inte dispens enligt 14 § artskyddsförordningen.

I övrigt finner mark- och miljödomstolen att området runt bergtäkten inte har några högre naturvärden eftersom området kännetecknas främst av produktionsskog (planterad tall och gran) och är präglad av modernt skogsbruk. Av handlingarna i målet framgår också att den å som passerar strax öster om det planerade täktområdet i stora delar är uträtad och dikad och inte hyser några lämpliga livsmiljöer för det akvatiska djurlivet. Mark- och miljödomstolen bedömer sammantaget att platsen endast har ringa naturvärden och att verksamheten därmed kan tillåtas.

Påverkan på djurhållningen

Klagandena har gjort gällande att den hästverksamhet som bedrivs söder om täktområdet kommer att påtagligt försvåras om tillstånd ges, att täktverksamheten kommer att innebära en försämring för hästarnas livsmiljö och att det finns risk att hästarna kommer att skada sig själva eller omgivningen i samband med de sprängningar som kommer att ske. Även den draghundsverksamhet som bedrivs i området kommer enligt klagandena att påverkas negativt.

Den huvudsakliga lagstiftningen inom djurskyddsområdet utgörs av djurskyddslagen (1988:534) där det framgår av 2 § att djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom (jfr även prop. 1987/88:93). Några närmare bestämmelser avseende buller eller liknande finns inte i djurskyddslagen. Bestämmelserna om djurskydd riktar sig i första hand mot djurhållaren, men bör kunna tjäna som ledning också här.

Av 1 § djurskyddsförordningen (1988:539) framgår att förordningen innehåller kompletterande bestämmelser till djurskyddslagen. Av 2 § djurskyddsförordningen framgår att djurstall ska vara utformade så att klimatet i stallet blir tillfredsställande och att buller ska hållas på en låg nivå. Den f.d. Djurskyddsmyndigheten har meddelat följande föreskrifter och allmänna råd om hästhållning (DFS 2007:6), som alltjämt får anses äga giltighet. Av föreskrifterna framgår att buller i stallar inte får ha en sådan nivå och frekvens att det påverkar hästarnas hälsa menligt. I stall får hästar endast tillfälligtvis utsättas för mekaniskt buller överstigande 65 dBA. Några särskilda föreskrifter vad gäller bullernivåer för hundar finns inte.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att det saknas författningsstöd för att ställa högre krav på att begränsa störningarna för hästar och hundar än för människor. Av bullerutredningen i målet framgår att verksamheten i tälten maximalt kan ge upphov till 55 dBA. Sökanden har vidare i målet åtagit sig att i god tid före planerade sprängningar informera de kringboende om detta, så att de har möjlighet att planera sin verksamhet och vidta eventuella försiktighetsåtgärder som krävs i deras djurhållning. Domstolen finner vid en sammantagen bedömning att det som klagandena anfört om påverkan på hästar och hundar inte utgör tillräckliga skäl att neka tillstånd.

Sprängningar

Klagandena har anfört att det saknas information om mängden explosiva ämnen som kommer användas i samband med sprängningar, att kastrisken inte har utretts tillräckligt och att hänsyn inte har tagits till det förråd som finns med explosiva ämnen cirka 1,5 km från området.

Av handlingarna i målet framgår att markvibrationer till följd av sprängning kommer att uppgå till högst 4 mm/s mätt enligt Svensk Standard 460 48 66 ”Vibration och stöt – Riktvärden för sprängningsinducerade vibrationer i byggnader”. Det angivna värdet innebär att det inte ska finnas någon risk för byggnadsskador till följd av taktverksamheten. Det framgår vidare av handlingarna i målet vilken omfattning sprängningarna får ha för att inte orsaka skador på närliggande byggnader. Det kontrollprogram som sökanden har presenterat säkerställer också att eventuella skador kan dokumenteras. Mark- och miljödomstolen finner att redovisningen avseende sprängningarna kan godtas.

Av utredningen i målet framgår att det med hänvisning till avståndet till bostadsbebyggelse och RV 63 kan finnas risk för kast. Om det finns risk för kast mot fastigheter i omgivningen eller RV 63 ska fastighetsägarna varnas i god tid. Detta har sökanden åtagit sig att göra. RV 63 kommer också att i samband med sprängningarna av säkerhetsskäl tillfälligt stängas av.

Enligt mark- och miljödomstolen får kastrisken anses ha utretts tillräckligt och de säkerhetsåtgärder som har presenterats får anses vara tillräckliga och kan godtas. Ifråga om vad klagandena anfört om det förråd för explosiva ämnen som ska vara beläget cirka 1,5 km från täktområdet, ligger det så långt från täktområdet att detta inte kan beaktas vid prövningen av målet.

Övriga synpunkter

Klagandena har i övrigt anfört att dammbildningen som kommer uppstå som en följd av verksamheten kommer innebära en olägenhet, att sökanden inte besitter de kunskapskrav som kan ställas på en verksamhetsutövare, att täktverksamheten innebär en olägenhet för människors hälsa, att verksamheten kommer att påverka möjligheterna till friluftsliv och rekreation samt att verksamheten kommer att skada riksintressena för kulturmiljö- och naturvård.

Av miljökonsekvensbeskrivningen framgår på vilka sätt sökanden avser att säkerställa att damningen från verksamheten inte blir en betydande olägenhet för de närboende. Utifrån redogörelsen konstaterar mark- och miljödomstolen att eventuella olägenheter från damm är beroende av väderlek, vindstyrka och vindriktning samt att dammbildningen kommer uppfattas som mer problematisk i etableringsskedet innan verksamheten har flyttat ned i tåkten. Domstolen konstaterar vidare att den vegetation som finns söder om täktområdet kommer att ha en lindrande effekt på dammbildningen. Dammbildningen kommer att uppfattas som mest problematisk under de torrare perioderna av året, och den kommer då att mildras med bevattningsåtgärder. Enligt domstolen är de åtgärder som sökanden har åtagit sig tillräckliga för att undvika att damningen medför betydande olägenheter för de kringboende.

Gällande kunskapskravet framgår det av 2 kap. 2 § miljöbalken att alla som avser att bedriva en verksamhet ska skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet. Hur långt skyldigheten att skaffa sig nödvändig kunskap

sträcker sig varierar utifrån verksamhetens art. Det är dock alltid den eventuella effekten av en verksamhet, och inte vem som utövar verksamheten, som ska vara avgörande för vilken kunskap som behövs. Vid ansökan om tillstånd för t.ex. täktverksamhet ska sökanden redovisa vilka miljöeffekter den ansökta verksamheten riskerar att medföra och vilka möjligheter det finns att begränsa verkningarna. Detta förutsätter att sökanden skaffar sig ingående kunskap både om verksamheten samt omgivningen (se prop. 1997/98:45, del 1, s. 211 f.).

Mark- och miljödomstolen finner att sökanden med hjälp av konsulter samt genom litteraturstudier, samråd och inventering av tillgängligt underlag, har klarlagt den planerade verksamhetens risker och eventuell påverkan på människors hälsa och miljön på ett tillfredsställande sätt. Effekter och konsekvenser av planerade åtgärder har bedömts, beskrivits och analyserats. Sökanden har vidare beskrivit att han kommer att bedriva verksamheten med hjälp av, eller överlåta den på, en entreprenör som besitter tillräckliga kunskaper om drift av täktverksamhet. Domstolen bedömer mot bakgrund av det anförda att sökanden får anses ha uppfyllt kunskapskravet.

Det framgår av 9 kap. 3 § miljöbalken att med olägenhet för människors hälsa avses störning som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig. Av förarbeten framgår att bestämmelsen i huvudsak tar sikte på sanitära olägenheter och avser störningar som påverkar människans välbefinnande i form av buller, lukt eller termisk inomhusklimat. Hänsyn ska tas till personer som är mer känsliga än andra, t.ex. allergiker. För att fastställa vad som avses med olägenhet kan gällande miljökvalitetsnormer bli betydelsefulla för bedömningen (se prop. 1997/98:45, del 2, s. 106 f.).

Av utredningen i målet framgår att sökanden kommer klara av att uppfylla miljökvalitetsnormerna för den ansökta verksamheten. Mark- och miljödomstolen finner därmed, trots att verksamheten kan innebära en marginell försämring för de närboendes hälsa, att det är en sådan försämring som får tolereras. Vad klagandena framfört i denna del ger inte anledning till någon annan bedömning. Om mer

påtagliga störningar till följd av verksamheten skulle uppkomma får det hanteras inom tillsynsverksamheten, varvid tillsynsmyndighet kan förelägga verksamhetsutövaren om rättelse.

Vad gäller eventuell påverkan på riksintresset för kulturmiljövård i form av Alsterdalen och Alsterskyrkby finner mark- och miljödomstolen att någon sådan påverkan inte kommer att ske.

Inte heller vad klagandena i övrigt har anfört utgör skäl att upphäva tillståndet.

Sammantagen bedömning

Mark- och miljödomstolen finner sammanfattningsvis att sökanden har visat att den valda platsen uppfyller kravet på lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § miljöbalken och att det finns behov av en täkt i området. Mark- och miljödomstolen instämmer också i miljöprövningsdelegationens bedömning att den ansökta verksamheten, med de skyddsåtgärder som bolaget har föreslagit samt de villkor och begränsningar som följer av tillståndet, inte strider mot bestämmelserna i 2–4 kap. miljöbalken. Det som har framkommit i målet utgör därmed inte skäl att neka tillstånd enligt miljöbalken till verksamheten. Miljöprövningsdelegationen har således gjort rätt som beviljat tillstånd för den sökta verksamheten och dess beslut ska stå fast. Dock ska beslutet förenas med ytterligare en skyddsåtgärd för buller, för att säkerställa att tillräcklig marginal finns till föreskrivna värden. Vad klagandena har anfört föranleder ingen annan bedömning. Överklagandena ska därmed avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 4](#) (MMD-02)

Överklagande senast den 11 februari 2019. Prövningstillstånd krävs.

Elisabet Wass Löfstedt

Ola Lindstrand

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Elisabet Wass Löfstedt, ordförande, och tekniska rådet Ola Lindstrand samt de särskilda ledamöterna Carl-Johan Alfthan och Gunnar Zettersten. Den särskilda ledamoten Gunnar Zettersen är skiljaktig, se bilaga 2. I beredningen av målet har deltagit tingsnotarien Alex Tihinen.

BILAGA 1

Klagande

1. Länsstyrelsen i Värmlands län
651 86 Karlstad

2. Karlstads kommun
651 84 Karlstad

3. JJ

4. Ö

5. KK

6. LL

7. AA

8. MM

9. NN

10. DD

11. CC

12. OO

13. PP

14. Z

15. QQ

16. EE

17. RR

18. SS

19. BB

20. A

21. B

22. C

23. D

24. E

25. F

26. G

27. H

28. I

29. J

30. K

31. L

32. N

33. O

34. P

35. Y

36. Q

37. R

38. S

39. T

40. M

41. U

42. V

43. X

Ombud för 20-43:

1. Å

2. Z

Adress som ovan (p. 14)

Den särskilda ledamoten Gunnar Zettersten är skiljaktig och anför följande.

Enligt min bedömning ska Länsstyrelsens i Örebro län beslut upphävas och FF's ansökan avslås.

Länsstyrelsen i Värmlands län och Karlstads kommun anser båda att tillgången på ballastmaterial i tillståndsgivna bergtäkter inom regionen täcker det behov som kan finnas för lång tid framöver. Länsstyrelsen och kommunen har en god överblick av hur regionen kommer att utvecklas med bostäder, vägar och annan infrastruktur och kan därför på ett säkert sätt bedöma hur efterfrågan av bergmaterial kan komma att utvecklas.

Att täktområdet är lokaliserat i anslutning till ett område med rödlistade fjärilsarter och att inte några kompensationsåtgärder är planerade för att tillgodose skyddet för dessa fjärilar talar också mot att öppna täkten ifråga. Att anlägga en täkt skulle enligt min uppfattning kunna ha negativ påverkan på metapopulationen av brun gräsfjäril. Brun gräsfjäril är fridlyst och strikt skyddad inom hela EU, vilket bland annat innebär att man inte får förstöra artens fortplantningsområde.

Sammantaget bedömer jag således att klagandenas överklaganden ska bifallas och att ansökan ska avslås, då det behov av material som finns kan tillgodoses med material från andra tillståndsgivna täkter, varför lokaliseringen är olämplig, och då sökanden inte har kunnat visa att nyttan av täkten överstiger de skador som till följd av täkten kan uppkomma på miljön.